



Attityder till myndighetsövervakning av medborgare

En kvantitativ studie av European Values Study Svenskfinland 2018

Emilia Rebecka Granqvist
Pro gradu-avhandling
Statskunskap med förvaltning
Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper
Statsvetenskapliga fakulteten
Helsingfors universitet
Handledare: Åsa von Schoultz
Maj 2020



Tiedekunta – Fakultet – Faculty Statsvetenskapliga fakulteten		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper	
Tekijä – Författare – Author Emilia Rebecka Granqvist			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Attityder till myndighetsövervakning av medborgare. En kvantitativ studie av European Values Study Svenskfinland 2018			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Statsvetenskap med förvaltning			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu-avhandling		Aika – Datum – Month and year Maj 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 75
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Syftet med denna pro gradu -avhandling är att undersöka medborgares attityder till myndighetsövervakning. Avhandlingen undersöker hur medborgare förhåller sig till olika former av myndighetsövervakning samt vilka grupper av människor som är mer eller mindre accepterande till myndighetsövervakning. Det som undersöks är attityder till kameraövervakning på offentliga platser, myndigheters rätt till övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet, samt attityder till myndigheters rätt att samla in information om vem som helst som bor i Finland utan att personen själv får veta om det. Logistiska regressioner görs på data av frågorna om myndighetsövervakning i European Values Study Svenskfinland 2018.</p> <p>Ur resultaten framkommer det att attityder gentemot de olika formerna av övervakning skiljer sig från varandra. Kameraövervakning är mest accepterat, medan en större skepsis kan urskiljas mot e-postövervakning och insamling av information utan samtycke. Därtill fastställs att äldre personer i regel är mer accepterande gentemot kamera- och e-postövervakning än de yngre. Det finns en skillnad mellan könen där kvinnor accepterar kameraövervakning i större utsträckning än män. Ur resultaten framkommer också att lägre utbildade är mer accepterande till e-postövervakning och myndigheternas rätt att samla information än högre utbildade. Institutionellt förtroende konstateras ha en signifikant effekt på inställningen till myndighetsövervakning, där de med högt institutionellt förtroende i större utsträckning accepterar internet- och e-postövervakningen samt att myndigheter samlar in information. Politisk orientering var den enda faktorn som gav signifikanta resultat på alla tre former av övervakning som i avhandlingen undersöktes. Där kunde konstateras att vänsterorienterade personer är mer kritiska till alla tre former av övervakning och informationsinsamling än högerorienterade.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Myndighetsövervakning, kameraövervakning, övervakning, attityder			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Åsa von Schoultz			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingfors universitets bibliotek – Helda / E-thesis (avhandlingar) ethesis.helsinki.fi			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Innehåll

Abstrakt

Innehåll

Tabell- och figurförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FORSKNINGSPRÅGFRÅGORNA	5
2.1 SYFTE.....	5
2.2 AVGRÄNSNING	6
2.3 FORSKNINGSPRÅGFRÅGORNA	7
3. TIDIGARE FORSKNING OCH TEORI	8
3.1 DEFINITIONER.....	8
3.2 INTEGRITET OCH SÄKERHET.....	10
3.3 FAKTORER SOM PÅVERKAR ATTITYDerna	13
3.3.1 Institutionellt förtroende	15
3.3.2 Socialt förtroende.....	17
3.3.3 Ålder.....	18
3.3.4 Utbildningsnivå	19
3.3.5 Politisk orientering.....	20
3.3.6 Kön.....	22
3.3.7 Hypoteserna.....	22
4. FORSKNINGSDSIGN	24
4.1 MATERIAL	24
4.2 METOD	24
4.3 POPULATION OCH BORTFALLSANALYS.....	26
4.3.1 Externt bortfall.....	26
4.3.2 Internt bortfall.....	27
4.4 BEROENDE VARIABLER	28
4.5 OBEROENDE VARIABLER.....	30
4.5.1 Institutionellt förtroende.....	31
4.5.2 Socialt förtroende.....	33
4.5.3 Ålder.....	34
4.5.4 Utbildningsnivå	34
4.5.5 Politisk orientering.....	35
4.5.6 Kön.....	36
5. ANALYS	37
5.1 BIVARIATA SAMBAND.....	37
5.2 MULTIVARIAT ANALYS	40
5.2.1 Kameraövervakning på allmänna platser	41
5.2.2 Övervakning av all e-post och annan information som utbyts över internet.....	42
5.2.3 Samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta detta	42
5.3 HYPOTESPRÖVNING.....	43
6. RESULTAT	45
6.1 FAKTORER SOM PÅVERKAR ATTITYDER GENTEMOT MYNDIGHETSÖVERVAKNING.....	45
6.1.1 Institutionellt förtroende	45
6.1.2 Socialt förtroende.....	47
6.1.3 Ålder.....	47
6.1.4 Utbildningsnivå	48
6.1.5 Politisk orientering.....	49
6.1.6 Kön.....	50

6.1.7 Hemlig och öppen övervakning.....	51
6.1.8 Svenskfinland som fall.....	53
6.1.9 Satsningar på säkerhet.....	55
6.1.10 Motsättningen mellan säkerhet och integritet.....	55
6.1.11 Validitet och reliabilitet.....	57
7. SAMMANFATTNING AV RESULTAT OCH VIDARE FORSKNING	62
8. LITTERATURFÖRTECKNING	70

Tabell- och figurförteckning

Tabeller

Tabell 1 Inställning till myndighetsövervakning	29
Tabell 2 Deskriptiv statistik	31
Tabell 3 Hur stort förtroende har du för följande instanser? (%)	32
Tabell 4 Hur mycket litar du på olika grupper av människor? (%)	34
Tabell 5 Pearson-korrelation mellan oberoende och beroende variabler.....	39
Tabell 6 Logistisk regressionsanalys	40
Tabell 7 Hypotesprövning.....	44
Tabell 8 Pearson-korrelation mellan oberoende variabler	50

Figurer

Figur 1 Inställning till myndighetsövervakning (% bör definitivt och antagligen ha rätt)	29
Figur 2 Politisk orientering	35

1. Inledning

Det talas allt mer om att vi lever i ett övervakningssamhälle (Lyon, 2001; Stadler, 2002; Goold, 2010). Övervakningen ökar ständigt och blir en allt större del av vår vardag, då övervakningskameror finns i de flesta köpcentrum, offentliga utrymmen och parker. Dinev, Hart och Mullen (2008) konstaterar att frågan om övervakning blir allt viktigare, då både statliga och privata aktörer drar nytta av den ökade teknologiska kapaciteten av informationssystem för att samla och processa data över medborgarna. Att myndigheter samlar information om sina medborgare kan exempelvis motiveras med att säkerhetstjänster och underrättelsetjänster behöver informationen för att kunna stoppa kriminalitet och terrorism. Myndighetsövervakningen sker oftast genom implementering av lag och via underrättelsebyråer. Den privata sektorn samlar också in data, men främst för att öka förståelsen av konsumentpreferenser i kommersiellt syfte och för att kunna rikta marknadsföring enligt kunders eller användares intressen. (Dinev, Hart & Mullen, 2008) Genom samarbete mellan den privata och den offentliga sektorns aktörer, får myndigheterna tillgång till personlig information av företagen och privata aktörer kontakter till staten (Lyon, 2015). Informationen som samlas in kan vara personliga metadata från sociala medier eller telefonoperatörers information, exempelvis data på vem personen har umgåtts med, banktransaktioner, e-postmeddelanden samt var och när meddelandena är mottagna. Dessa uppgifter i kombination ger en mycket detaljerad helhetsbild av personen i fråga. (Bannister, 2005; Lyon, 2015)

Den statliga övervakningen kan ske på flera olika sätt och omfatta flera aspekter av samhället. Exempel på övervakning kan innebära allt från kameraövervakning på offentliga platser till kameror för att registrera fortkörning och andra trafikbrott. Ett annat exempel är biometrisk igenkänning som bl.a. testats i skolor i Sverige, vilket har inneburit att kameror registrerat elevers ansikten och tidpunkten då elever anlät till klassen. Biometrisk igenkänning har väckt mycket diskussion och metodens lämplighet har ifrågasatts som alternativ till närvaroregistrering. Tidseffektivitet har varit den främsta motiveringen till användningen av biometrisk igenkänning i klassrummen, eftersom ingen muntlig genomgång av närvarolistan då behöver göras. Flera anser ändå att det är en oproportionerligt hård metod i jämförelse med en traditionell närvarogenomgång. (Svt, 2019) Myndighetsövervakning behöver inte endast handla om kameraövervakning, utan

kan också innefatta andra typer av informationsinsamling. Myndighetsövervakning är ett aktuellt ämne och exempelvis i Uutissuomalainen refererad av Yle (2020a) rapporterar dataskyddssakkunniga Heikki Tolvanen att Folkpensionsanstalten har samlat in och sålt användardata från sina hemsidor till amerikanska bolag. På Svenska Yle kan även läsas att vissa finländska kommuner överlåter användaruppgifterna från sina hemsidor till ett amerikanskt bolag som sedan säljer vidare informationen (Fagerström, 2019a). Därtill har ett omtalat ämne varit att Skyddspolisens i fortsättningen vill veta var och när personer använder applikationen WhatsApp (Parkkonen, 2020). En stor debatt om övervakningen väcktes då Finland fick en ny underrättelselagstiftning 2019, till stor del också för att det samtidigt krävdes justeringar i grundlagen. Syftet med lagförändringarna var att öka skyddet mot allvarliga hot mot den nationella säkerheten och hot mot samhällets grundläggande funktioner (Skypo, 2019). Samtidigt har också motinitiativ för att skydda personuppgifter utvecklats. Ett exempel på detta är det australiensiska företaget ”My data” som arbetar för personers rätt till sin egen persondata (Fagerström, 2019b).

I dagsläge hör man ofta om stora bolag som samlar in data från sina användare för att kunna rikta lämplig marknadsföring till dessa. Däremot har den statliga övervakningen inte alltid varit lika synlig i samhällsdebatten. Denna avhandling kommer därför främst att granska attityder till myndighetsövervakning. Samtidigt som det är intressant att studera hur olika människogrupper ser på myndighetsövervakningen överlag, är det också en samhällsvetenskapligt relevant demokratifråga. Eftersom myndighetsövervakning inte nödvändigtvis hör till de vanligaste samtalsämnena, är det möjligt att personer inte har bildat sig en uppfattning om hur de förhåller sig till fenomenet. Att myndighetsövervakning inte nödvändigtvis diskuteras tillräckligt mycket i vardagen, kan bero på att hemlig övervakning är svår att greppa då den sällan är synlig och gör sig påmind om i vardagen (Lyon, 2015). En annan orsak kan enligt Lyon (2015) vara att den teknologiska utvecklingen sker snabbt och därför krävs det att man aktivt håller sig uppdaterad om vad som sker på området. Myndighetsövervakning kan också uppfattas som ett avancerat ämne med komplicerad terminologi och svårtolkade analytiska metoder samt algoritmer (Lyon, 2015). Detta bidrar också till att det är svårt som medborgare att ha fullständig kontroll över situationen med myndighetsövervakning. Samtidigt är det svårt att veta hur medborgarna hellre skulle vilja att övervakning utformas. Därav är studier på området viktiga ur en demokratiaspekt, för att få en uppfattning om attityderna som kanske inte annars kommer på tal. Edward Snowdens avslöjanden år 2013 startade

en medvetenhet om övervakning som många inte kände till från förut (Degli Esposti m.fl., 2017); exempelvis att stora företag i ökande antal är involverade särskilt i digital övervakning (Lyon, 2015). Avslöjandena var av betydelse, eftersom man måste vara medveten om intrång och risker med övervakning för att kunna avvisa användningen av övervakningsteknologin (Degli Esposti m.fl., 2017).

Lyon (2015) hävdar att en övervakningskultur på senare tid har kommit med i samhällsbilden som tidigare mest handlade om ett övervakningssamhälle. En övervakningskultur innebär att det inte bara samlas in information om personer, utan att personer samtidigt deltar i att uppge sin personliga information, exempelvis genom sociala medier (Lyon, 2015). Enligt Bannister (2005) kan integritet frivilligt bli utbytt mot andra förmåner, exempelvis varor, offentliga tjänster, säkerhet eller medlemskap i samhället. Bannister (2005) argumenterar ändå att människor inte alltid bedömer risken med att uppge personlig information tillräckligt noga, exempelvis vad beträffar fingeravtrycksskanning eller att uppge genetisk information. Enligt Strauss (2017) är det möjligt att man godkänner myndighetsövervakningen för sin säkerhet, då man hör om terrorattacker. I sin rädsla är det ändå möjligt att man inte överväger riskerna tillräckligt med att uppge för mycket information till myndigheterna och det är möjligt att man ger mer information än vad som egentligen är ändamålsenligt (Strauss, 2017). Bannister (2005) konstaterar också att om man ger rätten att undersöka en liten grupp idag är det möjligt att man i framtiden undersöker alla.

Flera studier har diskuterat avvägningen mellan integritet och säkerhet samt om det är möjligt att ha både och (Solove, 2007; Pavone m.fl., 2012). Då den brottsliga verksamheten, exempelvis i cyberbrottslighet, tar hjälp av teknologi, måste rättsväsendet, polis och försvar, ha befogenheter att stoppa dessa former av kriminalitet. Samtidigt borde makten vara hos folket i en demokrati, men där krävs det att väljarna och beslutsfattarna är tillräckligt informerade och har möjlighet att fatta informerade beslut. Trots det sker den hemliga övervakningen i stor grad i kulisserna, vilket i kombination med snabb teknologisk utveckling gör det svårt att hänga med. I och med den snabba teknologiska utvecklingen, är det viktigt att ur ett demokratiskt perspektiv granska hur människor förhåller sig till övervakningen för att övervakningslagstiftningen ska kunna återspegla folkviljan.

Avhandlingen har både deskriptiva och förklarande ambitioner, då den analyserar data och attityder till statlig övervakning samt försöker hitta förklaringar för dessa resultat. Avhandlingen bygger vidare på tidigare forskning och längs med processen finns återkopplingar till tidigare studier och litteratur inom området.

Denna avhandling inleds med ett teoriavsnitt som diskuterar både demokratispekter för myndighetsövervakningen och förhållandet mellan integritet samt säkerhet – två viktiga forskningsområden i tidigare studier. Efter det följer en genomgång av tidigare forskning inom området, främst med fokus på faktorer som har konstaterats påverka attityder till myndighetsövervakning. Utgående från dessa slutsatser formas magisteravhandlingens forskningsfråga och hypoteser om hur personer förhåller sig till de olika formerna av övervakningen. Därefter undersöks olika bakgrundsfaktorer och hur dessa påverkar attityderna till de olika formerna av myndighetsövervakning. I analysdelen testas hypoteserna med hjälp av logistisk regression av materialet European Values Study Svenskfinland 2018. Sedan följer en diskussion om resultat och jämförelser med tidigare studier. Avhandlingen avslutas med en sammanfattning och en diskussion om vidare forskning inom forskningsområdet.

2. Syfte och forskningsfrågorna

2.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att analysera attityder till myndighetsövervakning och hur medborgare förhåller sig till olika former av myndighetsövervakning. I den snabba utvecklingen av teknologiska system, som avlyssnar och övervakar medborgare på många håll i världen, är det viktigt att följa upp hur medborgarna förhåller sig till myndighetsövervakningen. Detta för att granska vad medborgare anser i frågan och för att således kunna forma lagstiftningen på ett sätt som verkligen representerar folkviljan i ett demokratiskt system. Avhandlingen strävar till att hämta en djupare förståelse i hur olika grupper förhåller sig till fenomenet myndighetsövervakning.

Fastän det inte går att tolka varför någon har en viss attityd till övervakning, är det möjligt att förutse åsikten med hjälp av olika bakgrundsfaktorer (Svenonius & Björklund, 2018, s. 129). Avhandlingen undersöker ifall det finns en skillnad i hur personer förhåller sig till tre olika former av myndighetsövervakning: (1) kameraövervakning på offentliga platser, (2) att myndigheter övervakar medborgares e-post eller annan information som utbyts över internet och (3) att myndigheter samlar in information om vem som helst som bor i landet utan att personerna i fråga får veta om det. Därtill granskar avhandlingen hur olika grupper av människor förhåller sig till dessa olika former av övervakning, exempelvis om det finns en skillnad i hur yngre och äldre personer ser på övervakning.

Ämnet är både samhällsligt intressant och aktuellt då utveckling av teknologi gör övervakningsfrågor allt vanligare i bl.a. lagstiftningen, medierna och hos företagen. En del studier har gjorts inom området tidigare, men det finns ännu en del oklarheter kring vilka faktorer som påverkar attityder till myndighetsövervakning (Nam, 2018; Svenonius & Björklund, 2018). Flera storskaliga studier har visat hur människors åsikter om övervakning skapas (Denemark, 2012; Patil m.fl., 2014; Strauss, 2015), men temat är inte färdigt behandlat och utvidgas ständigt. Att hitta alla faktorer som påverkar myndighetsövervakning är en längre process. Denna avhandling strävar till att skapa en djupare förståelse av forskningsfältet genom att granska olika faktorer som kan påverka nivån av acceptans för fenomenet. Genom att granska olika åldersgruppers attityder till myndighetsövervakning fås exempelvis en bredare förståelse av framtiden inom området.

Myndighetsövervakning undersöks i avhandlingen som både öppen och hemlig övervakning. Till öppen övervakning hör exempelvis kameraövervakning och säkerhetskontrollen vid flygplatsen. Hemlig övervakning, exempelvis e-postövervakning, innebär att den som övervakas inte är medveten om övervakningen. (Caparini, 2014 i Svenonius & Björklund, 2018) Hemlig myndighetsövervakning är en kontroversiell aktivitet som påverkar grundläggande medborgerliga rättigheter i varje demokratiskt system (Svenonius & Björklund, 2018). Svenonius och Björklund (2018) konstaterar att en stor del av tidigare studier främst har fokuserat på öppen övervakning och hävdar att det kan finnas andra bakgrundsfaktorer till öppen övervakning än till hemlig övervakning. Denna avhandling ämnar därför undersöka hur attityder skiljer mellan olika former av övervakning samt granska några potentiella bakomliggande faktorer till respektive form. Öppen övervakning undersöks i avhandlingen som kameraövervakning, medan hemlig övervakning undersöks som attityder till e-post- och internetövervakning samt till myndigheters rätt att samla in information om personer i Finland utan att de får veta om det.

2.2 Avgränsning

Myndighetsövervakning är ett aktuellt tema på många håll i världen. Denna avhandling fokuserar ändå på attityderna till myndighetsövervakning i Svenskfinland, eftersom Svenskfinland inte har undersökts i detta sammanhang tidigare. Förutom språket skiljer inte den svenskspråkiga befolkningen mycket från den finskspråkiga befolkningen och därför är det sannolikt att resultaten är generaliserbara till landet som en helhet. Eftersom språket inte är en avgörande faktor som granskas, kan man anta att mekanismerna fungerar på samma sätt bland svensk- och finskspråkiga. Detta innebär att faktorer såsom ålder, utbildningsnivå, kön och exempelvis institutionellt förtroende har samma effekt oberoende av språkgrupp.

Liknande frågor och lagförslag har också aktivt diskuterats i de andra nordiska länderna och därför är det också tänkbart att kunna generalisera resultaten vidare till resten av Norden. Både vad beträffar kultur och historia, är länderna väldigt lika Finland, men utöver likheterna har också myndighetsövervakning varit aktuellt i nyheterna i de andra nordiska länderna. Inte heller i Norden överlag har attityder till myndighetsövervakning undersökts mer omfattande.

2.3 Forskningsfrågorna

Denna magisteravhandling granskar hur svenskspråkiga i Finland förhåller sig till myndighetsövervakning. Avhandlingen granskar också hur man förhåller sig till olika former av övervakningen samt analyserar vad olika grupper anser om myndighetsövervakningen. Således är forskningsfrågorna följande:

F (1) Hur förhåller sig medborgare till olika former av myndighetsövervakning?

F (2) Vilka grupper är mer eller mindre accepterande till myndighetsövervakning av medborgare?

3. Tidigare forskning och teori

Detta avsnitt börjar med en redogörelse för tidigare studier om myndighetsövervakning i stort. Först definieras för avhandlingen centrala begrepp såsom myndighetsövervakning, integritet samt säkerhet, och därefter beskrivs förhållandet mellan integritet och säkerhet. Efter den inledande teorin, beskrivs tidigare studier inom området gällande olika faktorer som har kunnat predicera hurdan hållning olika persongrupper tenderar ha till olika former av myndighetsövervakning.

3.1 Definitioner

Övervakning innebär insamling och bearbetning av personliga data, oberoende om den är identifierbar eller inte, för att påverka eller styra den vars data som samlats in (Lyon, 2001). Statlig övervakning kan innebära användning av avancerad teknologi för att följa med dagliga aktiviteter (fysisk övervakning) och att granska dokumenteringen av dessa aktiviteter (transaktionsövervakning). (Slobogin, 2007) I studier om myndighetsövervakning har även termen ”tvångsmedel” förekommit. Tvångsmedel är ett samlingsbegrepp för olika åtgärder som myndigheterna har rätt att begränsa medborgares fri- och rättigheter med vid brottsutredning, rättegång och för att verkställa straff, exempelvis genom telefonavlyssning (Tingsrätterna, 2019).

Integritet kan enligt Finn m.fl. (2013) omfatta sju olika områden. Den första innebär rättigheten att få hålla kroppsegenskaper privata, exempelvis genetiska koder och biometri samt icke fysiska intrång såsom säkerhetskontroller vid flygplatser. Det andra området är integritet av beteende och handling och hit hör vanor, politisk verksamhet och religiös praxis. Den tredje formen är kommunikationsintegritet som handlar om att undvika avlyssning av kommunikation, exempelvis via e-post, telefon eller mikrofoner. De fjärde och femte integritetsformerna är sekretess för data och bild samt sekretess för tankar och känslor. Den sjätte integritetsformen innebär integritet för plats och utrymme, vilket innebär att kunna röra sig i det offentliga utrymmet utan att spåras, identifieras eller övervakas. Den sjunde formen är föreningsintegritet, vilket innebär att människor ska ha rätt att umgås med vem de vill utan att övervakas. (Finn m.fl., 2013)

Enligt Bannister (2005) kan inskränkande av integriteten delas in i fyra kategorier: iakttagande, avlyssning, läsning eller tolkning. Iakttagande av vad människor gör kan vara arbetsdrygt, men användning av avancerade teknologiska system, exempelvis kameror med ansiktsgenkänning eller igenkänning av registernummer på bilar, spår från banktransaktioner eller applikationer som registrerar lokaliseringssuppgifter gör det lättare för myndigheter att få helhetlig information om personer (Bannister, 2005). Avlyssning av kommunikation skedde förr genom att läsa andras brev utan att de som avlyssnades fick veta om det. I dagsläge är det ändå lättare för obehöriga att komma åt personlig kommunikation, eftersom den i allt större grad sker elektroniskt. Information som kan komma i fel händer kan finnas exempelvis på en personlig dator eller vara statligt kontrollerad information. Totalitära regimer har använt sig av att få medborgarna att själva spionera på varandra för att underlätta övervakningen. För att analysera informationen kan man ta hjälp av artificiell intelligens och genom användning av nyckelord går det smidigt att söka igenom också stora datamängder, exempelvis för att identifiera vilka e-postmeddelanden som kan vara av relevans. (Bannister, 2005)

Man har observerat att den allmänna opinionen angående att förlora sin personliga integritet förändras i tioårscykler. Den snabba utvecklingen av internet och övervakningsteknologin förklarar den senaste cykeln. (Chapman 2000, refererad i Dinev, Hart & Mullen, 2008) Vidare har man argumenterat att den nya cykeln med betoning på integritetsproblematik dels beror på den offentliga sektorn och dels på den privata (Campbell och Carlson, 2002). Nätverksteknologier har gjort utbyte av information lättare mellan olika aktörer, exempelvis Cyber-Security Enhancement Act (CSEA) från 2002 som tillåter myndigheter att få e-post, ljudmeddelanden, telefoninspelningar, web-baserade transaktioner och annan service från den privata sektorn. (Dinev, Hart & Mullen, 2008)

Säkerhet är ett annat viktigt begrepp som också kan inkludera flera områden. Friedewald m.fl. (2016) konstaterar att säkerhet kan omfatta aspekter såsom fysisk säkerhet, socioekonomisk-, informations-, politisk-, kulturell- och miljösäkerhet. Fysisk säkerhet handlar om att skydda system, områden, föremål och människor. Socioekonomisk säkerhet innebär åtgärder för att skydda det ekonomiska systemet. Det finns också säkerhetsåtgärder för osäkerhet orsakad av radikalverksamhet. Informationssäkerhet, som innebär att skydda information från att avslöjas, användas, förstöras eller modifieras.

Politisk säkerhet skyddar exempelvis rättigheter, institutioner och val, medan kulturell säkerhet skyddar kultur, föreningar, identitet, språk och religiös praxis, samtidigt som den möjliggör förändringar som anses acceptabla. Säkerhet kan också omfatta miljösäkerhet mot naturliga miljöfaror eller sådana orsakade av mänskliga processer. (Friedewald m.fl., 2016)

Esposti och Gómez (2015) har granskat användningen av avancerad säkerhetsteknologi, såsom smarta kameror. Teknologin finns till för att skapa säkerhet, men kan samtidigt orsaka intrång på integritet, diskriminering, felanvändning eller missbruk, vilket i sin tur kan göra människor kritiska till användningen av teknologin. Instrumenten som finns till för att trygga människors säkerhet, kan samtidigt göra människor oroliga, sårbara och utsatta. (Esposti & Gómez, 2015) Vad datainsamling kan betyda för personlig integritet och frihet har till en viss grad diskuterats i tidigare studier. Goold (2010) konstaterar exempelvis att eftersom data samlas in på nästan alla levnadsområden, finns det få ställen där det är möjligt att vara helt ensam med sin integritet. Om man anser att det är vitalt att ha en viss nivå av integritet för individen att kunna utvecklas, kan ens liv begränsas av att man ständigt övervakas, exempelvis med kamera, eller genom att ens banktransaktioner och internet-aktivitet lämnar spår och registreras. Indirekt kan det också påverka personer som har olika roller beroende på sammanhanget, exempelvis hemma, på jobbet eller bland vänner. Ju mer information som samlas, desto svårare är det att upprätthålla olika identitet i olika kontext. (Goold, 2010)

3.2 Integritet och säkerhet

Förhållandet mellan integritet och säkerhet har ofta tolkats som att en minskning i integritet hämtar mer säkerhet och tvärtom (Van Lieshout m.fl., 2013). Senare har det konstaterats att förhållandet mellan säkerhet och integritet är mer komplext och att det saknas en enkel balansering mellan dessa (Friedewald m.fl., 2015b). Flera har också kritiserat synsättet ”ifall du inte har någonting att dölja behöver du inte oroa dig för övervakningen”, eftersom det tyder på att det inte skulle gå att ha både frihet och integritet (Solove, 2007; Pavone m.fl., 2012). Van Lieshout m.fl. (2013) har kritiserat det traditionella synsättet för att det utgår ifrån att medborgare kan fatta rationella beslut i den komplicerade frågan och grundligt förstå de båda alternativen. Detta, eftersom både integritet och säkerhet är komplicerade begrepp som förutsätter en förståelse av kontexten

och flera dimensioner. Att kompromissa eller balansera mellan begreppen skulle innebära att det inte är möjligt att få både integritet och säkerhet, utan att det sker på varandras bekostnad. (van Lieshout m.fl., 2013) Forskare har även jämfört att balansera integritet och säkerhet, med att balansera med äpplen och apelsiner. De menar att det inte är möjligt att väga och jämföra de två värdena integritet och säkerhet, eftersom de är alltför olika. Om integritet ses som en grundläggande del av demokratin, innebär det att man underminerar själva demokratin ifall man offerar integriteten för säkerheten. (van Lieshout m.fl., 2013)

Denna balansering mellan säkerhet och integritet har även kritiserats för att närma sig integritet och säkerhet abstrakt och för att den förminskar den offentliga opinionen till en specifik attityd, som ser övervakningsteknologier som användbara för säkerheten, men potentiellt skadliga för integriteten. Människor uppfattar frågan olika och en del ser problem för integriteten genom ökad övervakningen, medan andra inte ser några brister med övervakningen. En del anser inte övervakningen vara överhuvudtaget effektiv och samtidigt finns det de som tvivlar på att övervakningen är tillräckligt effektiv i att bekämpa brottslighet för att rättfärdiga hur de inskränker på integriteten. (Friedewald m.fl., 2016).

Flera studier har visat att säkerhetsproblem och behovet av ökad övervakning blir allt viktigare både i Europa och USA (Swire & Steinfeld, 2002; Taylor, 2003). Statliga initiativ att öka säkerheten har lyfts upp sedan 11 september-attackerna, vilket har diskuterats som ett hot mot integriteten både i Europa och USA (Dinev m.fl., 2005). Den snabba utvecklingen av statliga initiativ att bekämpa terrorism genom att utöka den statliga övervakningen har väckt en samhällelig debatt om att det gäller säkerhet *och* integritet framom en polarisering *mellan* säkerhet och integritet (Swire & Steinfeld, 2002). Diskussionen om ökad mängd cyberattacker, bedrägeri och terroristisk aktivitet parallellt med diskussionen om initiativ på ökad övervakning har skapat en debatt om att sammanföra säkerhet och integritet, hellre än en polarisering mellan säkerhet mot integritet. (Swire, 2003; Swire & Steinfeld, 2002)

Man har talat om en integritetsparadox (Etzioni, 1999, refererad i Dinev, Hart & Mullen, 2008; Kokolakis, 2017), vilket innebär att man oroar sig för att uppge information åt staten och den privata sektorn om medborgare och konsumenter, samtidigt som privatpersoner gärna uppger information frivilligt vid användning av internet. Friedewald

m.fl. (2016) argumenterar att det egentligen inte är en paradox, utan ett gap mellan en värdering och en handling. Dinev, Hart och Mullen (2008) från USA gjorde en studie om förhållandet mellan användares uppfattning om internetintegritet, behovet av statlig övervakning, oro för statligt intrång på integriteten samt villighet att avslöja personlig information som krävs för att genomföra online-transaktioner. De uppmärksammar behovet av större övervakning för att förbättra säkerheten, men samtidigt tar de i beaktande behovet av att försäkra integriteten och att skydda de medborgerliga friheterna. Dinev, Hart & Mullen (2008) konstaterar att det hur bekymrad man är över sin integritet påverkar starkt på hur villig man är att uppge personlig information då man handlar på nätet. Det uppfattade behovet av myndighetskontroll är negativt relaterat till frågor om integritet och positivt relaterat till villighet att uppge personlig information.

Studien kom också fram till att oro över intrång från myndigheterna är positivt relaterat till att prioritera sin integritet. Man förlorar sin integritet, exempelvis då man är tvungen att uppge personlig information för att köpa produkter över internet. Där finns det många aktörer som följer med tjänsten, allt från marknadsförare, internetleverantörer samt andra som genom hackning kan följa med. Därtill finns det statligt sponsorerad övervakning. Alla dessa parter orsakar en informations asymmetri där kunden inte kan göra ett informerat transaktionsbeslut (Noam, 1997, refererad i Dinev, Hart & Mullen, 2008). Negativa följder kan uppkomma långt senare och då har inte kunden möjlighet att veta hur och varför integriteten bröts till att börja med. (Dinev, Hart & Mullen, 2008) Asymmetrisk informationsteori har använts i flera studier av attityder till övervakningen (bl.a. Dinev, Hart & Mullen, 2008; Lightfoot & Wisniewski, 2014). Dinev, Hart och Mullen (2008) hävdar att det finns en tudelning i attityder bland internetanvändare om statliga initiativ att förbättra säkerheten. Både det uppfattade behovet av övervakning och oro över statligt intrång på integriteten är tydliga och resulterar i ett komplext förhållande mellan oro för integriteten och vilja att avslöja personlig information över internet. (Dinev, Hart & Mullen, 2008)

Säkerhetsåtgärdernas design har en viktig betydelse enligt Friedewald m.fl. (2015a, s. 97), eftersom det med en bra design är möjligt att uppnå både säkerhet utan att inkräkta på integritet. Däremot kan en sämre design förbruka mycket resurser, utan att uppnå varken säkerhet eller integritet, medan det också är möjligt att säkerhetsåtgärder sker på bekostnad av integritet. (Friedewald m.fl., 2015a, s. 97)

3.3 Faktorer som påverkar attityderna

Flera studier har försökt förklara vilka faktorer som påverkar hur personer förhåller sig till myndighetsövervakning; dessa presenteras i de kommande avsnitten. Flera större forskningsprojekt har konstaterat att viktiga faktorer är hur personer värderar sin integritet och huruvida man har förtroende för staten som utför övervakningen, medan andra faktorer såsom inkomstnivå inte har kunnat bevisas vara signifikanta för formandet av attityder till myndighetsövervakning (Svenonius & Björklund, 2018, s. 141). Mycket har hänt på forskningsfältet sedan Székely (1991, 43) gjorde en studie i Ungern 1990. Där konstaterades det att 16 % av sampelpopulationen delade en kritisk attityd till övervakning som den enda gemensamma nämnaren.

Svenonius och Björklund (2018, s. 143) konstaterar att känslighet för integritetsintrång påverkar attityderna till myndighetsövervakning. Både Pavone m.fl. (2012) och van den Broek m.fl. (2017) konstaterar att integritetsmedvetenhet påverkar att man är emot myndighetsövervakning, medan oro för säkerheten ökar acceptansen för övervakningen. EU-medborgare ser säkerhets- och integritetsaspekter som relativt oberoende från varandra och anser att båda måste säkerställas (van den Broek m.fl. 2017, s. 29). Enligt Budak, Rajh, och Anić (2015) kan respondenterna om kameraövervakning delas in i tre olika grupper: (1) ”pro-övervakningsinriktade medborgare”, (2) ”medborgare som är bekymrade över att bli övervakade” och (3) ”medborgare som väljer ett bättre dataskydd”. Den första gruppen upplever övervakningen som en effektiv metod för att förebygga brottslighet och stöder att polis och andra myndigheter övervakar medborgare. Den andra gruppen anser att kameraövervakning inte effektivt förebygger brottslighet, är emot ökade befogenheter för myndigheterna och är också oroliga för integritetsintrång. Den tredje gruppen ser övervakning som mindre betydelsefullt, men anser att det kan vara ändamålsenligt i vissa situationer. Den tredje gruppen är minst orolig för kameraövervakning, vilket tyder på att deras argument är att de ”inte har någonting att dölja”. Den tredje gruppen är främst orolig för manipulation av deras personliga data. I den första gruppen, som stöder myndighetsövervakning, finns främst arbetslösa. Däremot är det fler arbetstagare i de två andra grupperna, som är mer oroliga för data- och integritetsskydd samt oro för att bli övervakade. (Budak, Rajh, & Anić, 2015)

Tidigare studier har beaktat kulturella skillnader exempelvis faktumet om samhällen är kollektivistiska eller individualistiska påverkar attityderna till myndighetsövervakning. Dinev m.fl. (2005) undersöker hur attityder till myndighetsövervakning skiljer mellan individualistiska samhällen (USA) och kollektivistiska (Italien) samt hur olika grad av institutionellt förtroende påverkar attityderna. I studien jämförs attityderna mellan italienare och amerikaner när det gäller statlig övervakning av näthandel. Skillnaderna som hittas är att medlemmar av kollektiva samhällen inte upplever integriteten som lika viktig. Därtill konstateras att italienarna med ett lägre förtroende för staten inte vill ha statlig inblandning, eftersom det begränsar tillvaron på internet. Amerikaner har däremot en tudelad hållning till den statliga inblandningen, där de å ena sidan tillåter att staten förbättrar säkerheten, men å andra sidan inte godkänner vad dessa handlingar gör åt dem personligen. Detta kan även uttryckas som att fastän övervakningen av näthandeln är bra för landets säkerhet, är de inte bra för individen. Italienare ser inte ett behov för statlig övervakning för deras transaktioner över internet, medan amerikaner ser en statlig inblandning som önskvärd för att göra internet till en tryggare plats för e-handel. (Dinev m.fl., 2005) Finland har konstaterats mer individualistisk än kollektivistisk (Routamaa m.fl., 2010), vilket innebär att man enligt Dinev m.fl. (2005) värderar sin integritet högt. Detta gör individen mer kritisk till myndighetsövervakningen. Samtidigt finns det andra faktorer som också påverkar attityderna, exempelvis institutionellt förtroende. Institutionellt förtroende undersöks senare i avhandlingen som en beroende faktor.

Kontexten för landet som undersöks spelar också in på hur man förhåller sig till övervakningen. Exempelvis terrorattacker har konstaterats påverka attityderna till myndighetsövervakning (Taylor, 2003). Efter 9/11 fanns det ett större samtycke till att ge mer makt åt den statliga övervakningen. Samtidigt fanns det ändå en oro för att vissa initiativ hotar den individuella integriteten. För säkerheten är man beredd att utöka befogenheterna för myndighetsövervakningen, men det måste ske försiktigt för att inte kränka integriteten (Taylor, 2003).

Tidigare studier har hävdade att säkerhetshot är relaterade till en positivare attityd mot övervakning (Cohrs m.fl., 2005; Denemark, 2012; Sparks, 2003). Denemark (2012) visar att de flesta skulle kognitivt acceptera hemlig övervakning av underrättelsebyråer som en nödvändighet vid konfrontation med terrorism, desinformationskampanjer eller vid risk för krig. Hur man i allmänhet ser på myndighetsövervakning är ändå en annan sak då man

inte står inför direkt hot (Svenonius & Björklund, 2018, s. 129). Svenonius och Björklund (2018) konstaterar att ifall man studerar övervakningen som någonting ont men nödvändigt, säger det lite om människors verkliga attityder till fenomenet. Svenonius och Björklund (2018) har föreslagit att det är möjligt att det som Giddens (1991) har kallat ontologisk osäkerhet kan vara en påverkande faktor för övervakningen. Ontologisk osäkerhet innebär en allmän form av existentiell ångest för framtiden och är känslig för snabba förändringar som kan få framtiden att se mindre tydlig ut samt göra utsikterna för de egna livsmöjligheterna mindre lovande (Svenonius & Björklund, 2018). Svenonius och Björklund (2018, s.143) hittar ändå inte signifikanta resultat för att ontologisk osäkerhet skulle påverka attityden till myndighetsövervakning i sin studie och konstaterar att oroliga människor oroar sig också mer för övervakningen.

Enligt Tsapogas (2017) visar kontexten hur man reagerar på övervakningen. Tsapogas (2017, s. 227) konstaterar att personer med mer information ändrar mer sina handlingar för att skydda sin integritet. En tidigare chef för cyberbrottsenhet svarar att han inte uttrycker någonting politiskt i elektronisk kommunikation, medan en professor i datavetenskap menar att "en IT expert kan skydda sig 100 % mot övervakningen". Däremot svarar en professor i juridik att han är "övertygad om att vad jag än gör på amatörnivå kommer någon som vill ha tillgång till data att få det" och att han därför inte ändrar sina handlingar för att skydda sig mot övervakningen. Detta kunde tolkas som att han litar på att lagen är på hans sida och att han därför inte behöver oroa sig. (Tsapogas, 2017, s. 227)

3.3.1 Institutionellt förtroende

Med institutionellt förtroende i avhandlingen menas förtroende för statliga aktörer såsom myndigheter och i detta fall, aktörerna som utför själva övervakningen. Flera studier (van den Broek m.fl., 2017; van Lieshout m.fl., 2013) konstaterar att institutionellt förtroende är en viktig faktor, eftersom förtroende för offentliga institutioner korrelerar positivt med acceptans av integritetsintrång. Det har visats att personer förhåller sig olika till övervakningen beroende på vem som utför den. Tidigare studier (van den Broek m.fl., 2017) har konstaterat att en offentlig aktör som utför övervakningen av medborgare kan anses mer accepterad än en aktör från den privata sektorn. En offentlig aktör kan anses mer legitim med motiveringen att den skyddar demokratin och den allmänna säkerheten,

medan en privat aktörs övervakning eventuellt inte har någon klar nytta för personen som observeras. (van den Broek m.fl., 2017) Tidigare studier (van den Broek, 2017; Pavone m.fl., 2012) har också visat att det finns två grupper av personer. Den ena gruppen har ett högre förtroende och ser säkerhet som en viktig fråga, medan den andra gruppen med lägre förtroende prioriterar sin integritet.

Tsapogas (2017, s. 225) visar också att personer med högre institutionellt förtroende accepterar övervakningen i större grad. Resultaten visar ändå att personer med lägre institutionellt förtroende inte nödvändigtvis skulle ändra sina handlingar för att skydda sig mot övervakningen, fastän de skulle ogilla den. Däremot konstateras att beroende på hur auktoritärt landet är, är det möjligt att personer också ändrar sina handlingar för hur de reagerar på övervakningen (Tsapogas, 2017).

Friedewald m.fl. (2015a, s. 93) visar att institutionellt förtroende är en viktig faktor för formande av attityder. Institutionellt förtroende är konstruerat av andra faktorer såsom socialt förtroende och politisk orientering, där konservativa (högerorienterade) har ett högre institutionellt förtroende. Därtill färgas det institutionella förtroendet av tidigare erfarenheter människor haft. Personer vars integritet tidigare invaderats har generellt ett lägre förtroende för institutioner. Däremot har utbildning, kön och geografiskt område en mindre viktig roll för formande av institutionellt förtroende.

Svenonius och Björklund (2018) betonar att institutionellt förtroende och hur man förhåller sig till integritet är väl utforskade faktorer för myndighetsövervakning, men nådde själva inte signifikanta resultat för institutionellt förtroende. Slutsatsen i studien blev ändå att institutionellt förtroende är relevant för acceptans av övervakning, men att det också korrelerar med oro för själva övervakningen (Svenonius & Björklund, 2018, s.143).

Tidigare studier (Patil, 2014) har även kritiserats för att de granskat ett allmänt förtroende med både inslag av socialt och institutionellt förtroende (Svenonius & Björklund, 2018). Vidare i denna avhandling ämnar jag därför granska institutionellt- och socialt förtroende som skilda oberoende variabler för att få en bättre översikt av resultaten på vilka faktorer som påverkar formandet av attityderna. Denna avhandling kommer att granska institutionellt förtroende som en faktor som kan påverka attityderna till

myndighetsövervakning. Flera tidigare studier har kommit till slutsatsen att institutionellt förtroende är en relevant faktor för forandet av attityderna och därför är det troligt att även EVS Svenskfinland 2018 når motsvarande resultat.

3.3.2 Socialt förtroende

Med socialt förtroende avses förtroende för andra människor och har också undersökts som en potentiell faktor för forandet av attityder till myndighetsövervakningen. Svenonius och Björklund (2018) argumenterar för att tidigare studier har fokuserat på andra faktorer och motiverar att socialt förtroende är en faktor som borde undersökas närmare. Trots att Svenonius och Björklund (2018) ser socialt förtroende som en potentiell faktor konstaterar de att socialt förtroende endast är signifikant vad beträffar att acceptera myndighetsövervakningen. Däremot berättar inte nivån av socialt förtroende hur orolig man är för själva övervakningen. Detta, eftersom det är möjligt att både acceptera övervakningen, men samtidigt oroas för den. (Svenonius & Björklund, 2018) Svenonius och Björklund (2018, s. 144) undersöker postkommunistiska stater, men finner inte signifikanta resultat beträffande socialt förtroende som en faktor för myndighetsövervakning. De motiverar ändå att det är möjligt att socialt förtroende kunde vara en viktigare faktor i andra stater, eftersom det kommunistiska systemet påverkade människors sociala förtroende. Därmed är det möjligt att det sociala förtroendet hos människor i icke postkommunistiska stater kunde ge andra resultat. (Svenonius & Björklund, 2018)

Enligt Svenonius och Björklunds (2018) resultat hade socialt förtroende ingen, eller en mycket liten direkt effekt på forandet av attityder till myndighetsövervakning. Friedewald m.fl. (2015a, s.93) visar ändå att fastän socialt förtroende inte nödvändigtvis har en direkt effekt på attityderna till myndighetsövervakningen kan socialt förtroende ha en indirekt effekt via institutionellt förtroende. Enligt Friedewald m.fl. (2015a) finns det andra faktorer som påverkar konstruktionen av institutionellt förtroende, där socialt förtroende är den viktigaste faktorn och är högt korrelerad med institutionellt förtroende. Politisk orientering och hurdana erfarenheter man haft av statliga instanser tidigare påverkar också forandet av det institutionella förtroendet. (Friedewald m.fl., 2015a, s.93)

Tidigare studier har kritiserats för att undersöka en generell förtroendevariabel utan att skilja på socialt och institutionellt förtroende (Svenonius & Björklunds, 2018). I avhandlingen granskas socialt förtroende som en egen oberoende variabel. Eftersom tidigare studier inte har funnit socialt förtroende som en signifikant faktor för formande av attityder till myndighetsövervakningen tvivlar jag på att det i Svenskfinland skulle finnas andra tendenser. Socialt förtroende undersöks som en nollhypotes, vilket innebär att jag utgår ifrån att hypotesen verifieras om socialt förtroende inte påverkar attityderna, och falsifieras ifall socialt förtroende visar sig ha en statistiskt signifikant effekt på resultaten.

3.3.3 Ålder

Oscarsson och Tipple (2018, s. 97) konstaterar också att ålder är en betydande faktor för attityder till övervakning. Yngre, 16–29 åringar, är mer försiktiga vad gäller kameraövervakning än de andra åldersgrupperna och samma gäller tele- och datatrafik. Specifikt för den äldsta åldersklassen (65–85 år) är att de är mest accepterande till telefonavlyssning och övervakning av tele- och datatrafik. Den yngsta gruppen är å sin sida mindre restriktiv till åsiktsregistrering än de övriga (30–85 år). (Oscarsson & Tipple 2018)

Bennett och Gelsthorpe (1996) har konstaterat att en orsak till att äldre är mer accepterande till kameraövervakningen än yngre är att äldre i högre grad känner sig otrygga. Bennett och Gelsthorpes (1996) resultat visar att 40 åringar och äldre i större utsträckning (42,8 %) uppgav att de i högre grad känner sig otrygga när de rör sig i staden i mörkret, i jämförelse med 16–39 åringar (24,5 %). Däremot är yngre personer mer oroliga för en begränsning av de medborgerliga friheterna genom kameraövervakningen. (Bennett & Gelsthorpe, 1996)

Budak, Anić och Rajh (2015) visar att yngre prefererar mer övervakning samtidigt som unga också är mer oroad för själva övervakningen. Studien hävdar däremot att äldre är mer oroliga över dataskyddsfrågor. Pavone m.fl. (2015) konstaterar å sin sida att yngre personer (yngre än 40 år) eller äldre än 70 år generellt sett oroar sig mindre för övervakningen. Däremot finner Svenonius och Björklund (2018, s. 141) inte ålder som är en signifikant faktor.

Budak, Anić och Rajh (2015) konstaterar att ålder är en relevant faktor att granska vidare, eftersom de ungas attityder tenderar visa framtida trender. Eftersom ålder har granskats, men studier även har nått motstridiga resultat kräver åldern som faktor vidare studier. Jag ämnar därför granska vidare hur ålder spelar in på forandet av attityder till olika former av myndighetsövervakning i Svenskfinland. Senare i avhandlingen granskas ålder som en av de oberoende variablerna i avhandlingen.

3.3.4 Utbildningsnivå

Utbildningsnivån har i flera studier visats ha en effekt på forandet av attityder till myndighetsövervakning. Budak, Anić och Rajh (2015) har studerat länder på Västra Balkan och konstaterar att respondenter med högre utbildning är mer medvetna om övervakning och dataskyddsrisker. Utbildningsnivån påverkar ens oro för integritetsproblem, oro för själva övervakningen och samtidigt även förtroendet för brottsbekämpande institutioner. Utöver utbildningen, diskuteras också antagandet att det är möjligt att arbetslösa har mindre användning av IKT och liknande funktioner, som kunde förklara att de är mindre oroade. (Budak, Anić och Rajh, 2015)

Även van den Broek m.fl. (2017, s. 29–30) hävdar att en högre utbildningsnivå korrelerar med ett större motstånd mot offentlig inblandning som påverkar integriteten. Svenonius och Björklund (2018, s. 141) konstaterar också att utbildningsnivå är en signifikant indikator på acceptans till myndighetsövervakning och visar att högre utbildade är mer kritiska till övervakningen bland polackerna, men når ändå inte samma resultat i Estland och Serbien. Oscarsson och Tipple (2018, s. 97) konstaterar även att högre utbildade är mer kritiska till övervakningen än lägre utbildade vad gäller kameraövervakning och övervakning av tele- och datatrafik. Van den Broek m.fl. (2017, s. 24) hävdar att personer med lägre utbildningsnivå visar lägre motstånd mot övervakningen än högre utbildade, detta särskilt i relation till övervakning av potentiella terroristers beteende på internet och övervakning av folkmassor.

Friedewald m.fl. (2016) motiverar att högre utbildade är mer kritiska, eftersom en större förståelse av kontexten gör personer mer kritiska till övervakningen. Därtill finns aspekten att människor med högre utbildning tenderar värdera sin integritet högre än lägre

utbildade (Friedewald m.fl., 2016). Förståelse och acceptans av övervakningen handlar också om kunskap och utbildning, men fastän utbildning hämtar en förståelse för övervakningen, bidrar den också till kritisk reflektion kring fenomenet (Pavone m.fl., 2015). Tsapogas (2017, s. 227) framhåller å sin sida att kontexten har en viktig betydelse, vilket innebär att olika utbildningsbakgrund och -inriktning påverkar ens attityder till fenomenet.

Enligt tidigare studier är utbildningsnivå en faktor att räkna med när det gäller formande av attityder till myndighetsövervakning. Vidare i avhandlingen granskas utbildningsnivå som en av oberoende variablerna i analysen för attityder till övervakningen.

3.3.5 Politisk orientering

Politisk orientering har i flera studier konstaterats vara en faktor som påverkar attityderna till myndighetsövervakning. Oscarsson och Tipple (2018 s. 98) hävdar att de svenskar som är mer högerorienterade överlag är mer tillåtande till tvångsmedel (dvs. verktyg för myndighetsövervakning) än vänsterorienterade. Detta gäller särskilt kameraövervakning, men det finns också en motsvarande trend vad beträffar övervakning av tele- och datatrafik. (Oscarsson & Tipple, 2018, s. 98) Även van den Broek m.fl. (2017, s. 21) har konstaterat att politisk orientering påverkar attityderna och att särskilt vänsterorienterade visar högre nivå av motstånd mot användning av biometri i skolor.

Friedewald m.fl. (2016) konstaterar att personer som identifierar sig mer som vänster eller liberala accepterar övervakningen i mindre grad än personer som identifierar sig som höger eller konservativa. Tsapogas (2017) konstaterar också att vänsterorienterade respondenter är mer kritiska till offentliga aktörers aktivitet än högerorienterade. Fastän vänsterorienterade respondenter generellt är mer kritiska än högerorienterade till polis närvaro för att trygga säkerheten vid vissa tillfällen, accepterar de ändå legitimiteten av myndigheten. Därtill antas de högerorienterade vara mer accepterande till inflytande av privata aktörer än de vänsterorienterade. (Tsapogas, 2017)

Tsapogas (2017, s. 224–225) argumenterar att den sociala och politiska kontexten påverkar attityderna till övervakningen. En studie från Grekland (Tsapogas, 2017) visar att vänsterorienterade är mer oroliga för internetövervakning, och också för kamera- och

mobilövervakning, än högerorienterade. Däremot kommer samma studie till slutsatsen att politisk orientering inte spelar in på utländsk övervakning, mot vilket de flesta är skeptiska oberoende av politisk orientering. Detta motiveras med att studien gjordes snart efter att Edward Snowdens avslöjanden om elektronisk övervakning i USA och Storbritannien (Tsapogas, 2017). Tsapogas (2017) konstaterar ändå att respondenterna inte aktivt är oroliga för den nationella övervakningen i deras dagliga liv och att de inte heller nödvändigtvis skulle justera sina vanor (exempelvis på internet). En orsak till att vänsterorienterade är mer emot övervakningen kan bero på att särskilt vänsteranhängare länge har varit utsatta för övervakningen i Grekland (Samatas 2005), men det kan också bero på intensifieringen av övervakningen i samband med finanskrisen 2008. (Tsapogas, 2017)

Bland resultaten framkommer att vissa vänsterorienterade ser staten som sin fiende, men eftersom respondenten inte deltar i olaglig verksamhet ändrar hen inte sitt beteende eller döljer sina värderingar (Tsapogas, 2017). Enligt Tsapogas (2017, s. 225) ser respondenterna Grekland som en demokratisk stat, vilket gör att de inte ändrar sina handlingar, fastän de ogillar övervakningen. Respondenter svarar ändå att om de levde i mindre demokratiska länder där staten skulle ha striktare kontroll på sociala nätverk och media, skulle de genom handling ändra sitt beteende. Respondenters svar visar på att man ser staten som sin fiende, vilket vidare kan tolkas som lågt institutionellt förtroende. Å andra sidan visar en del av svaren på att man inte uppskattar statens inblandning, men att de skulle ha ännu lägre institutionellt förtroende i mer auktoritära länder.

En potentiell förklaring till hur politisk orientering hänger ihop med formandet av attityder till myndighetsövervakningen kunde vara kopplingen mellan politisk orientering och institutionellt förtroende. Devos m.fl. (2002) har konstaterat att högerorienterade (och även religiösa individer) har ett större förtroende för institutioner än vänsterorienterade (och icke religiösa). Skillnaderna syns i värderingar där högerorienterade prioriterar bevarande av traditioner, status quo och säkerhet i förhållande till andra. Vänsterorienterade värdesätter å sin sida mer oberoende intellektuella och emotionella intressen, vilket visar på större skepsis mot institutioner. (Devos m.fl., 2002, s. 492–493)

Eftersom ett antal studier har visat att politisk orientering är en signifikant faktor i flera fall av myndighetsövervakning, granskas även politisk orientering vidare i avhandlingen.

3.3.6 Kön

Studier har också konstaterat att det finns skillnader mellan män och kvinnors attityder till myndighetsövervakning. Oscarsson och Tipple (2018, s. 99) konstaterar att kvinnor generellt är mer accepterande till övervakningsformer än män, exempelvis vid kameraövervakning och övervakning av tele- och datatrafik. Män är däremot mer accepterande till telefonavlyssning än kvinnor (Oscarsson & Tipple, 2018).

Bennett och Gelsthorpe (1996) har å sin sida funnit att kön främst via rädsla är kopplat till kameraövervakningen. I studien undersöktes rädsla för att gå i staden i mörkret, där nästan hälften (48,8 %) av kvinnorna kände sig osäkra, medan 15,0 % av männen uppgav samma. Färre än hälften av respondenterna som svarade att de känner sig väldigt trygga i staden i mörkret ansåg att kameraövervakning var en ”god idé”, medan 90 % av de som svarat att de känner sig ”väldigt otrygga” ansåg att kameraövervakning var en ”god idé”. Ängsliga människor, där kvinnor var överrepresenterade, accepterar kameraövervakningen i högre grad. Däremot var en större del av männen (och även yngre personer) oroligare för kameraövervakningens erosion av medborgerliga friheter, att man ogillar att bli sedd och större statlig kontroll. (Bennett & Gelsthorpe, 1996)

Vidare i avhandlingen undersöks kön som en oberoende variabel, eftersom tidigare studier har visat att kön är en potentiell faktor för skapande av attityder till övervakningen.

3.3.7 Hypoteserna

Forskningsfrågorna testas med hjälp av hypotesprövning där hypoteserna är uppsatta enligt tidigare studier som nämnts i avhandlingen. Enligt dessa studier, presenterade i föregående avsnitt, torde ålder, utbildningsnivå, politisk orientering, kön och institutionellt förtroende påverka attityderna till myndighetsövervakningen.

I Oscarsson och Tipples (2018) studie från Sverige konstateras det att äldre är mer accepterande till statlig övervakning och därför är det troligt att svaren i Svenskfinland är motsvarande. Studier har också visat att personer med högre utbildningsnivå är mer kritiska till övervakningen (Pavone m.fl., 2015; Van den Broek m.fl., 2017; Oscarsson & Tipple, 2018). Politisk orientering torde också spela in då studier har visat att vänsterorienterade respondenter är mer kritiska till offentliga aktörers aktiviteter än högerorienterade (Devos m.fl., 2002; Pavone m.fl., 2015; Friedewald m.fl., 2016;

Tsapogas, 2017). Den politiska orienteringen bland respondenterna granskas och trenderna jämförs med tidigare resultat.

Från tidigare studier framgår att institutionellt förtroende är en viktig faktor i avgörandet av attityderna till myndighetsövervakningen (van den Broek m.fl., 2017; van Lieshout m.fl., 2013; Tsapogas, 2017). Därtill granskas variabeln kön, eftersom Oscarsson och Tipple (2018) konstaterat att kvinnor generellt är mer accepterande till myndighetsövervakning trots att män i vissa fall, exempelvis vid telefonavlyssning är mer accepterande än kvinnor.

Eftersom inte tidigare studier har funnit socialt förtroende som en signifikant faktor för formande av attityder till myndighetsövervakningen, tvivlar jag på att det i Svenskfinland skulle finnas andra tendenser. Socialt förtroende undersöks som en nollhypotes, vilket innebär att hypotesen verifieras om socialt förtroende inte påverkar attityderna, och falsifieras ifall socialt förtroende visar sig ha en statistiskt signifikant effekt på resultaten.

Således är hypoteserna följande:

H(1) Äldre är mer accepterande till myndighetsövervakning än yngre

H(2) Högre utbildade är mer kritiska till myndighetsövervakning

H(3) Vänsterorienterade personer är mer kritiska än högerorienterade till myndighetsövervakning

H(4) Socialt förtroende påverkar inte attityder till myndighetsövervakning

H(5) Personer med högre institutionellt förtroende accepterar myndighetsövervakningen i högre grad

H(6) Kvinnor är mer accepterande till myndighetsövervakning än män

4. Forskningsdesign

4.1 Material

Materialet som analyseras i avhandlingen är från European Values Study Svenskfinland (von Schoultz, Himmelros & Vento, 2019). Materialet samlades in vintern 2018–2019 bland 3600 svenskspråkiga i Finland och besvarades av ca 1300 respondenter. Resultaten från EVS Svenskfinland 2018 jämförs med tidigare forskning på området. I materialet, EVS Svenskfinland 2018, svarade svenskspråkiga finländare på frågor berörande värderingar och identitet, däribland attityder till myndigheters rätt att övervaka medborgare.

Materialet som analyseras utgörs av tre frågor om attityder till olika former av myndighetsövervakning i EVS Svenskfinland 2018 (von Schoultz, Himmelros & Vento, 2019). Svaren till frågorna om hur accepterande respondenterna är till tre olika former av myndighetsövervakning (fråga 58. i EVS Svenskfinland 2018 data) analyseras mot oberoende variablerna ålder, kön, utbildningsnivå, politisk orientering samt socialt- och institutionellt förtroende. Frågorna som analyseras är: ”(a) Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att ha kameraövervakning på offentliga platser?”, ”(b) Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att övervaka all e-post och annan information som utbyts över internet?” samt ”(c) Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta detta?”. Delfrågorna hade svarsalternativen ”Bör definitivt ha rätt att göra”, ”Bör antagligen ha rätt att göra”, ”Bör antagligen inte ha rätt att göra”, ”Bör definitivt inte ha rätt att göra” och ”Vet ej”.

4.2 Metod

Forskningsfrågornas testas med hjälp av hypoteserna som formulerades i kapitel 3.3. Hypoteserna granskas genom att oberoende variablerna ålder, utbildningsnivå, kön, politisk orientering och socialt- och institutionellt förtroende analyseras mot de tre frågorna om myndighetsövervakning ur EVS Svenskfinland 2018. Hypoteserna är således uppsatta enligt att begreppet myndighetsövervakning omfattas av alla tre former av övervakning: kameraövervakning, övervakning av e-post och annan information som

utbyts över internet, samt myndigheternas rätt att samla information. Därmed förväntar jag mig få motsvarande svar gällande alla tre former av övervakning som frågas i datamaterialet. Det statistiska materialet bearbetas i SPSS. Hypoteserna testas med hjälp av analys av det kvantitativa data genom logistisk regression, korrelationsanalyser och deskriptiv statistik. I avhandlingen granskas bivariata samband mellan variablerna med chi-kvadrattest. Resultaten rapporteras i en tabell för att få en överblick över data. Signifikansnivån som används är $p < 0,05$.

Eftersom beroende variabeln är kategorisk används logistisk regressionsanalys. Logistiska regressionsanalysen är lämplig vid analys av binära beroende variabler. Detta eftersom dess prediktioner finns inom sannolikhetsintervallet 0–1 och för att den tillåter ett S-format samband mellan de oberoende variablerna och sannolikheten att beroende variabeln antar värdet 1 (Edling, Hedström, 2016, s. 177). Sannolikheten är begränsad till intervallet 0–1, där 0 är det ena värdet för beroende variabeln och 1 är det andra alternativa svaret på beroende variabeln. Ekvationen för att predicera beroende variabeln, $a+bX$ har ändå inte dessa krav. Genom att använda logaritmen av oddset som beroende variabel istället för sannolikheten som sådan, kan problemet undvikas (Edling, Hedström, 2016, s. 177–179). Logiten eller logaritmen av oddset definieras enligt följande:

$$\text{Oddset } O = \frac{p}{1-p} = e^{\alpha+\beta x} \Rightarrow \ln(O) = \alpha + \beta x$$

\ln syftar på den naturliga logaritmen. Oddset talar om hur mycket mer sannolikt det är att beroende variabeln är 1 än att den är 0. (Edling, Hedström, 2016, s. 178–179). Det går också att räkna om oddset till sannolikheter enligt följande:

$$O = \frac{p}{1-p} \Leftrightarrow p = \frac{O}{1+O}$$

De logistiska regressionskoefficienterna åskådliggör hur logaritmen av oddset varierar vid en enhets förändring i oberoende variabeln och då hålls de övriga oberoende variablerna konstanta. Logistiska regressionsanalysers resultat kan anges i oddskvoter, det vill säga exponentierade regressionskoefficienter. Genom oddskvoter ger den procentuella förändringen oddset som erhålls från en förändring på en specifik oberoende variabel. (Edling, Hedström, 2016, s. 184)

Tre multinominala logistiska regressioner utförs med myndighetsövervakning som beroende variabel. Genom regressionerna undersöks hur olika faktorer reagerar på myndighetsövervakningen. Faktorerna som analyseras är ålder, utbildningsnivå, politisk orientering, socialt- och institutionellt förtroende samt kön.

4.3 Population och bortfallsanalys

Genom att granska materialet kritiskt och diskutera vilka befolkningsgrupper som är över- och underrepresenterade i materialet, kan man granska tillförlitligheten i materialet och indirekt resultatet. Detta för att se hur data speglar den större populationen som man undersöker. Det här kan exempelvis göras genom att jämföra datamaterialet mot några befolkningskaraktäristikor enligt officiell statistik, exempelvis åldersfördelning och könsfördelning bland respondenterna. Att hålla i åtanke är att grupperna som analyseras inte är homogena, utan resultaten även kan bero på någon annan bakomliggande faktor.

4.3.1 Externt bortfall

För att ta reda på det externa bortfallet för faktorerna ålder, kön och utbildningsnivå, jämförs data av respondenterna i European Values Study 2018 Svenskfinland med Statistikcentralens uppgifter om Finlands befolkning för år 2018. Data för politisk orientering kan konstateras vara relativt bra, eftersom det finns en ganska jämn spridning av svar på ideologiaxeln mellan vänster och höger. Det här ger data mer tillförlitlighet och förebygger en snedvridning i resultaten. Däremot är bortfallet för institutionellt- och socialt förtroende besvärligare att kunna dra direkta slutsatser ur gällande materialets representativitet.

Andelen i ålderskategorierna motsvarar Finlands befolkning relativt bra eftersom den största kategorin (57,6 %) av respondenterna är personer i åldern 18–64 år, medan motsvarande del av Finlands befolkning är 62,2 %. Däremot har data en större andel (41,8 %) respondenter i åldern 65–84, medan motsvarande andel av Finlands befolkning var 19,2 %. De äldsta respondenterna, äldre än 85 år, är endast 0,5 %, medan motsvarande andel av Finlands befolkning var 2,7 %. De exakta procentenheterna blir ändå aningen missvisande, eftersom data beaktade 18-åringarna som yngsta grupp, medan Statistikcentralens uppgifter även tar i beaktande den yngsta åldersklassen 0–14 åringar

och följande klass 15–64 åringarna. (Statistikcentralen, 2019; EVS Svenskfinland 2018) Därmed kan konstateras att ålderskategorierna i EVS Svenskfinland 2018 motsvarade verkligheten 2018 relativt bra.

Data var förhållandevis representativ även vad beträffar könsfördelningen. Enligt Statistikcentralens uppgifter (2019) var andelen kvinnor ca 50,7 % av befolkningen och männen 49,3 % år 2018, vilket är nära andelen kvinnliga 52,5 % och manliga 47,5 % respondenter i EVS Svenskfinland 2018.

Utbildningsnivå mättes i två kategorier där de lägre utbildade utgjorde 61,8 %, och de högre utbildade 38,2 % av respondenterna. Dessa siffror är relativt representativa då personer över 15 år med ingen examen eller andra stadiets examen var 64,4 % och personer med högre utbildning ca 35,0 % enligt Statistikcentralen (2019).

4.3.2 Internt bortfall

Minst var bortfallet för variabeln ålder då alla de 1315 respondenterna uppgav sitt födelseår. Däremot fanns en liten minoritet, 3,3 % (n=44) som valde att inte uppge kön, vilka kodades om till bortfall. ”Vet ej” svaren har i de kvantitativa analyserna kodats om till bortfall för de beroende variablerna och oberoende variablerna: politisk orientering, utbildningsnivå och socialt- och institutionellt förtroende. En noggrannare förklaring för variablernas kodning sker i kapitel 4.4–4.5.

På frågan om kameraövervakning var bortfallet relativt lågt (3,8 %) då 12 respondenter svarade ”vet ej” och 38 valde att inte svara på frågan. Däremot var bortfallet aningen högre (7 %) på frågan om e-postövervakning, då 50 respondenter svarade ”vet ej” och 42 valde att inte svara på frågan om e-postövervakning. Bortfallet var 7,4 % på frågan om informationsinsamling av myndigheter då 52 respondenter svarade ”vet ej” och 45 valde att inte svara på frågan. Det stora antalet ”vet ej” -svar och bortfall på de två senare frågorna visar på frågornas komplexitet, som tyder på att det inte nödvändigtvis är lätt att bilda sig en uppfattning om för eller emot. Däremot accepterar de flesta kameraövervakningen och bortfallet är mindre, vilket tyder på att respondenterna ser tydliga fördelar med kameraövervakningen och därför vet var de står i frågan.

Andelen ”vet ej”-svar, varierar också mellan de olika oberoende variablerna, vilket visar på att frågorna är olika komplexa. På frågan om utbildningsnivå var bortfallet 5 % då 5 respondenter svarade ”annan” och 5 ”vet ej” samt 56 som inte svarade på frågan. Däremot var bortfallet relativt högt (18,6 %) på frågan om politisk orientering, då 180 respondenter (13,7 %) svarar ”vet ej” på hur de skulle placera sig på axeln mellan vänster och höger. Därtill saknas även 64 svar (4,9 %) av personer som valt att inte svara på frågan om politisk orientering. Orsaker till att respondenter haft svårt att besvara frågan, kunde exempelvis vara att de inte prioriterar frågor som vänster-höger skala och därför inte har skapat sig en bild om sin position på skalan. En annan aspekt kunde vara att de vid val prioriterar andra frågor såsom kandidat eller sakfrågor och därför inte har en exakt position på skalan.

Socialt förtroende och institutionellt förtroende granskas båda genom summavariabler med flera delfrågor, vilket också ökar variablernas bortfall och ”vet ej”-svar. Summavariabeln för socialt förtroende konstrueras utgående från 6 delfrågor i fråga 8. ”Hur mycket litar du på olika grupper av människor?” i EVS Svenskfinland 2018. Variabeln för institutionellt förtroende konstruerades utifrån fråga 38. ”Hur stort förtroende har du för följande instanser?” i EVS Svenskfinland 2018, genom att välja ut 9 av de 18 delfrågorna. Bortfallet, medräknat ”vet ej” -svar var 19,0 % (n=250) för summavariabeln socialt förtroende och 23,7 % (n=312) för summavariabeln för institutionellt förtroende. Det finns också en varierande grad av bortfall i delfrågorna för summavariablerna. En noggrannare beskrivning av data för oberoende variablerna, socialt- och institutionellt förtroende, ges senare i avhandlingen i samband med Tabell 3 och 4.

4.4 Beroende variabler

58. Beroende variablerna:

- a) *Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att ha kameraövervakning på offentliga platser?*
- b) *Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att övervaka all e-post och annan information som utbyts över internet?*

c) *Tycker du att finska myndigheter bör ha rätt eller inte bör ha rätt att samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta detta*

Alla tre delfrågorna i 58. (a), (b) och (c) är kvantitativa. Svartalternativen ("Bör definitivt ha rätt att göra", "Bör antagligen ha rätt att göra", "Bör antagligen inte ha rätt att göra", "Bör definitivt inte ha rätt att göra" och "Vet ej") är på ordinalskalenivå.

Tabell 1 Inställning till myndighetsövervakning

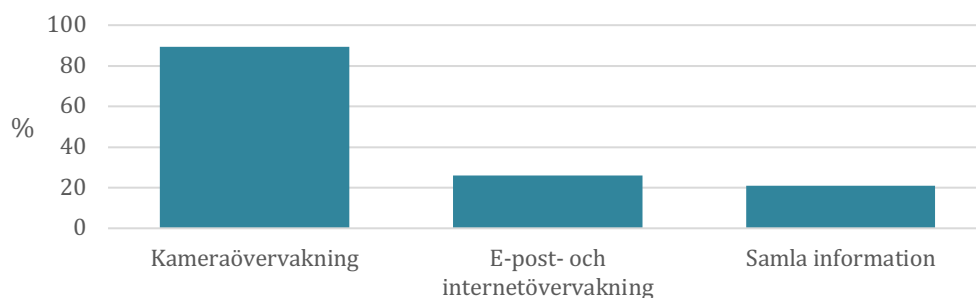
Kameraövervakning	%	Frekvens (n)		%	Frekvens (n)
Bör definitivt ha rätt att göra	47,7	(603)	Ha rätt att göra (1)	92,8	(1174)
Bör antagligen ha rätt att göra	45,1	(571)			
Bör antagligen inte ha rätt att göra	5,3	(67)	Inte ha rätt att göra (0)	7,2	(91)
Bör definitivt inte ha rätt att göra	1,9	(24)			
Totalt	100,0	(1265)		100	(1265)

Övervakning av e-post & information på internet

Bör definitivt ha rätt att göra	6,8	(83)	Ha rätt att göra (1)	28	(342)
Bör antagligen ha rätt att göra	21,2	(259)			
Bör antagligen inte ha rätt att göra	38,0	(465)	Inte ha rätt att göra (0)	72	(881)
Bör definitivt inte ha rätt att göra	34,0	(416)			
Totalt	100,0	(1223)		100	(1223)

Samla information

Bör definitivt ha rätt att göra	5,0	(61)	Ha rätt att göra (1)	22,6	(275)
Bör antagligen ha rätt att göra	17,6	(214)			
Bör antagligen inte ha rätt att göra	33,7	(410)	Inte ha rätt att göra (0)	77,4	(943)
Bör definitivt inte ha rätt att göra	43,8	(533)			
Totalt	100,0	(1218)		100	(1218)



Figur 1 Inställning till myndighetsövervakning (% bör definitivt och antagligen ha rätt)

Ur Figur 1 kan avläsas, att myndigheternas kameraövervakning är överlägset mest accepterad, då 92,8 % av respondenterna definitivt eller antagligen accepterar övervakningsformen. Däremot är det endast 28 % som definitivt eller antagligen accepterar att myndigheterna övervakar e-post eller annan information som utbyts över internet och 22,6 % som accepterar att myndigheterna definitivt eller antagligen har rätt att samla in information om vem som helst i Finland utan att personerna får veta om det.

Svaren i European Values Study Svenskfinland 2018 data som analyseras var ursprungligen på ordinalskalenivå, men eftersom den logistiska regressionen förutsätter dikotomi för variabeln, kodas data om till nominalnivå i två kategorier. De fyra svarskategorierna bildade två nya kategorier där svarsalternativen "Bör definitivt ha rätt att göra" och "Bör antagligen ha rätt att göra" bildade en kategori för "Ha rätt att göra". Svarskategorierna "Bör antagligen inte ha rätt att göra" och "Bör definitivt inte ha rätt att göra" bildade kategorin "Inte ha rätt att göra". "Vet ej" svaren har i de kvantitativa analyserna kodats till bortfall för de beroende, eftersom det inte klart går att konstatera om "vet ej" -svaren är för eller emot myndighetsövervakningen.

Faktorerna är kodade så att noll (0) motsvarar att myndigheterna inte har rätt att övervaka och samla in information enligt beroende variabelernas påståenden. Ett (1) är kodat som att myndigheterna har rätt att övervaka och samla information enligt de tre beroende variabelerna.

4.5 Oberoende variabler

De oberoende variabelerna är utvalda utgående från den tidigare forskningen presenterad i avhandlingens teoridel och dessa är ålder, utbildningsnivå, politisk orientering, kön samt socialt- och institutionellt förtroende.

Tabell 2 Deskriptiv statistik

	N	Min.	Max.	Medelvärde	SA
Ålder	1315	18	86	55,6	18,7
Kön	1271	man (0)	kvinnor (1)	0,5	0,5
Utbildningsnivå	1249	lägre (0)	högre (1)	0,4	0,5
Politisk orientering	1071	vänster (1)	höger (10)	6,3	2,2
Socialt förtroende	1065	högre (1)	lägre (4)	1,7	0,4
Institutionellt förtroende	1003	högre (1)	lägre (4)	2,3	0,4

4.5.1 Institutionellt förtroende

Institutionellt förtroende undersöks med en summavariabel utgående från frågan (nr. 38) ”Hur stort förtroende har du för följande instanser?” i EVS Svenskfinland 2018 data. För att granska förtroendet för de finländska myndigheterna valdes att granska svarsalternativen ”b) Försvaret”, ”c) Utbildningsväsendet”, ”f) Polisen”, ”g) Riksdagen”, ”h) Statliga myndigheter”, ”i) Socialförsäkringssystemet (sjukdagpenning, pension, föräldrapenning osv.)”, ”m) Rättsväsendet, domstolar, åklagare”, ”p) Politiska partier” och ”q) Regeringen”. Där Cronbachs alfa för summavariabeln är 0,81. Alternativen på svarskalan var ”mycket stort förtroende”, ”ganska stort förtroende”, ”inte särskilt stort förtroende” och ”inget förtroende alls” samt svarsalternativet ”vet ej”. ”Vet ej” -svaren kodades om till bortfall, eftersom det är fråga om små grupper ur vilka det inte går att dra några heltäckande slutsatser för gruppen i stort.

Tabell 3 Hur stort förtroende har du för följande instanser? (%)

	<i>Mycket stort förtroende</i>	<i>Ganska stort förtroende</i>	<i>Inte särskilt stort förtroende</i>	<i>Inget förtroende alls</i>	<i>Vet ej</i>	<i>Ej svarat på frågan</i>
Försvaret	17,7	64,7	11,0	0,8	5,8	2,5
Utbildnings- väsendet	16,9	67,7	11,7	0,8	2,9	2,4
Polisen	30,7	60,1	7,4	0,6	1,2	2,4
Riksdagen	4,1	41,0	41,0	8,7	5,2	2,8
Statliga myndigheter	5,6	52,7	32,3	3,7	5,6	2,4
Socialförsäkrings- systemet	9,9	57,6	25,3	3,5	3,8	3,6
Rättsväsendet, domstolar, åklagare	20,8	55,9	14,0	1,7	7,6	2,6
Politiska partier	0,4	16,2	60,6	13,1	9,7	3,1
Regeringen	2,0	30,2	46,3	15,8	5,7	2,4

Det finns igen generell överenskommelse för hur man ska mäta institutionellt förtroende, men man brukar använda flera item som fokuserar på olika institutioner för att uppmärksamma variationer (Thomas m.fl., 2015). Försvaret och polisen valdes till summavariabeln eftersom säkerhetsfrågor har varit huvudargumentet för skärpt myndighetsövervakning i lagprocesserna om underrättelselagarna. Med institutionellt förtroende uppmäts ett allmänt förtroende för myndigheterna dit också utbildningsväsendet hör som en av de centralaste uppgifterna. Även i Sverige var utbildningsväsendet i rubrikerna i och med testandet av biometrisk igenkänning i skolklasser för att granska elevernas närvaro (Svt, 2019). Till summavariabeln räknades även riksdagen och regeringen som styr över den statliga makten och statliga myndigheter som ett samlingsbegrepp på staten. Slutligen togs även politiska partier, rättsväsendet och socialförsäkringssystemet för att bilda en enhetlig bild av förtroendet för den statliga sektorn. Därmed valdes följande item bort ur fråga nr. 38 då summavariabeln bildades: ”a) Kyrkan”, ”d) Tidningarna”, ”e) Fackföreningarna”, ”j) EU”, ”k) FN”, ”l) Sjukvården”, ”n) Stora företag”, ”o) Miljöorganisationer”, ”r) Sociala medier (t.ex.

Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat osv.)". Variablerna valdes bort eftersom de inte uttryckligen representerar den finländska staten.

I Tabell 3 ses fördelningen av svar på delfrågorna som utgjorde summavariabeln för institutionellt förtroende. De som inte hade svarat på frågan och de som svarade "vet ej" kodades till bortfall. I tabellen kan urskiljas att andelen "vet ej" varierar stort mellan de olika delfrågorna. Minst bortfall finns i frågan om förtroende för polisen där antalet "vet ej" svar är 1,2 % medan andelen är högst (9,7 %) i frågan om förtroende för politiska partier. Till skillnad från "vet ej" -svarens varierande andel beroende på delfråga, är det partiella bortfallet, de som inte har svarat på delfrågorna, genomgående ca 2,4 % – 3,1 %.

4.5.2 Socialt förtroende

Data för att granska nivån av socialt förtroende togs från fråga 8. i European Values Study 2018 Svenskfinland. Frågan var: "Hur mycket litar du på olika grupper av människor?" där svarsalternativen var "a) din familj, b) de som bor i området du bor, c) människor du känner, d) människor du träffar för första gången, e) människor som har annan religion" och "f) människor som har annan nationalitet". Socialt förtroende granskas genom att skapa en summavariabel på svaren från fråga 8. som berättar hur mycket respondenten litar på olika grupper av människor. Cronbachs alfa för summavariabeln är 0,77. Svarsalternativen på frågan är: "Litar helt och hållet på", "Litar delvis på", "Litar inte särskilt mycket på", "Litar inte alls på", samt: "vet ej". Lika som för variabeln institutionellt förtroende kodades svarsalternativet "vet ej" till bortfall.

I Tabell 4 presenteras svarsfördelningen mellan delfrågorna som tillsammans utgör summavariabeln för socialt förtroende. Ur tabellen kan avläsas att det i delfrågorna genomgående finns 1,5–2,7 % av respondenterna som valt att inte svara på delfrågorna, medan andelen "vet ej" varierar stort mellan delfrågorna. Lägst antal "vet ej" -svar finns på frågan om förtroende för familjen (0,2 %) och för personer som respondenten känner (0,3 %), medan högst antal "vet ej" -svar finns på frågan om förtroende för personer med annan religion (10,5 %) och människor av annan nationalitet (8,6 %). Variationen i svaren tyder på att frågor som är nära och bekanta för respondenten är enklare att besvara, med en mindre andel "vet ej" -svar.

Tabell 4 Hur mycket litar du på olika grupper av människor? (%)

	<i>Litar helt och hållet på</i>	<i>Litar delvis på</i>	<i>Litar inte särskilt mycket på</i>	<i>Litar inte alls på</i>	<i>Vet ej</i>	<i>Ej svarat på frågan</i>
Din Familj	90,2	9,1	0,5	0,2	0,2	1,9
Människor som bor i området där du bor	38,0	53,2	6,0	0,8	2,0	1,9
Människor du känner	48,3	49,3	2,0	0,1	0,3	1,5
Människor du träffar för första gången	3,9	59,3	27,0	3,0	6,7	2,7
Människor som har annan religion	18,9	57,9	10,8	1,9	10,5	2,7
Människor som har annan nationalitet	18,1	62,3	9,1	2,0	8,6	2,7

4.5.3 Ålder

De yngsta respondenterna är 18 år och den äldsta är 86 år. Medelvärde för ålder är 55,6 år och standardavvikelsen är 18,7. Det finns födelseår registrerat för alla respondenter och därmed är bortfallet minst i ålderskategorin.

4.5.4 Utbildningsnivå

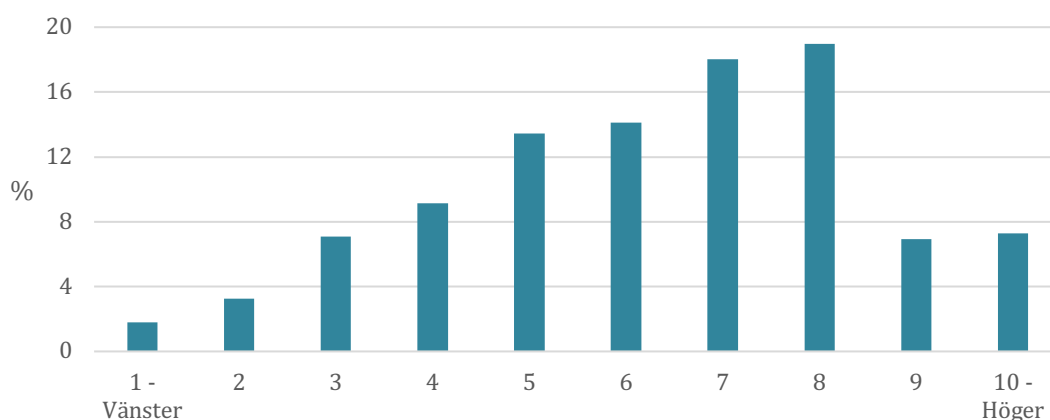
Data om utbildningsnivå kom från fråga 85. ”Vilken är den högsta utbildningsnivå du har uppnått?” från EVS Svenskfinland 2018. Frågan om utbildningsgrad hade ursprungligen 16 kategorier, innan den kodades till en dikotom variabel, med en grupp för lågutbildade och en för högutbildade. Detta för att göra svaren mer överskådliga. Till lägre utbildade räknades personer med avslutad eller inte avslutad Folkskola/Grundskola, gymnasium

och yrkesexamen, specialyrkesexamen eller institutnivå (kategori 1–8). Till högre utbildade räknades personer med yrkeshögskoleexamen, lägre högskoleexamen eller kandidatexamen, högre yrkeshögskoleexamen, högre högskoleexamen, licentiatexamen och doktorsexamen (kategori 9–14). Därtill fanns ursprungligen svarsalternativen ”annan” och ”vet ej” som kodades till bortfall.

4.5.5 Politisk orientering

Politisk orientering granskas utgående från fråga nr. 31. i EVS Svenskfinland 2018 där respondenten placerar sig på en politisk skala: ”När det gäller politik talar man ofta om vänster och höger. Hur skulle du generellt sett vilja placera dig själv på den här skalan?” Svarsalternativen är på en tiogradig vänster-högerskala där ett (1) är längst till vänster och tio (10) längst till höger, samt svarsalternativet: ”vet ej”. (von Schoultz, Himmelros & Vento, 2019) ”Vet ej”-svaren har kodats som bortfall.

I Figur 2 finns svarsfördelningen för den politiska orienteringen. Färst respondenter har angett svarsalternativen längst till vänster 1 (1,8 %) och 2 (3,3 %), medan en lite större del har angett svarsalternativen längst till höger 9 (6,9 %) och 10 (7,3 %). Data har ändå en spridning på alla svarsalternativ, där den största delen av respondenterna svarat mellan 4–8. Variabeln politisk orientering är ändå aningen högervriden då flest respondenter svarat 7 (18,0 %) eller 8 (19,0 %).



Figur 2 Politisk orientering

4.5.6 Kön

Variabeln kön kodas enligt att män har värdet noll (0) och kvinnor värdet ett (1). Den tredje svars kategorin ”vill inte ange” kodades som bortfall, eftersom den var för liten (3,3 %) i förhållande till resten materialet för att kunna dra signifikanta slutsatser utgående från.

5. Analys

5.1 Bivariata samband

För att analysera resultatet utförs först bivariata analyser. För att förklara dessa samband mellan variablerna skapas en korrelationsmatris. Utgående från korrelationsmatrisen i Tabell 5 kan konstateras att ålder har ett svagt positivt samband med kameraövervakning (0,135**), ett mycket svagt samband med både e-postövervakning (0,177**) samt mellan ålder och myndigheters rätt att samla information (0,022). Det positiva sambandet visar att äldre är mer accepterande till kameraövervakningen och e-post- och internetövervakningen än yngre.

Mellan variabeln kön och kameraövervakning finns det en mycket svagt positiv korrelation (0,067*), vilket innebär att kvinnor är mer accepterande till övervakningen än män. En icke signifikant negativ korrelation finns mellan kön och e-postövervakning (-0,045), men mellan kön och att samla information (-0,060*) finns en signifikant, negativ korrelation. Den negativa riktningen visar att män är mer accepterande till att myndigheterna samlar in information än kvinnor.

Mellan utbildningsnivå och övervakningsformerna finns en negativ korrelation, vilket innebär att personer med lägre utbildning accepterar övervakningsformerna i högre grad än personer med högre utbildning. Mellan utbildningsnivå och kameraövervakning finns ett mycket svagt negativt samband (-0,061*), mellan utbildningsnivå och övervakning av e-post och internet finns ett mycket svagt negativt samband (-0,158**) samt utbildningsnivå och myndigheters rätt att samla information har ett mycket svagt negativt samband (-0,051).

Det finns också ett mycket svagt negativt samband mellan socialt förtroende och övervakningsformerna: kameraövervakning (-0,071*), övervakning av e-post (-0,008) samt myndigheters rätt att samla information (-0,017). Socialt förtroende är kodad enligt att ett högre värde anger ett lägre förtroende. Riktningen visar att personer som har ett lågt förtroende för andra människor inte heller accepterar kameraövervakningen.

Samtidigt visar det att människor som litar på andra människor i högre grad accepterar kameraövervakningen.

Det finns ett mycket svagt, negativt och signifikant samband mellan institutionellt förtroende och de tre formerna av övervakning; för kameraövervakning (-0,080*), e-post- och internetövervakning (-0,124**) samt till myndigheters rätt att samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta om det (-0,107**). Institutionellt förtroende är kodat enligt att ett högre värde anger ett lägre förtroende. Detta innebär att personer med ett lägre institutionellt förtroende (personer som inte har förtroende för statliga institutioner) inte accepterar övervakningen och att personer med ett högre institutionellt förtroende accepterar övervakningen.

Det finns ett mycket svagt samband mellan politisk orientering och beroende variabelerna kameraövervakning (0,117**), övervakning av e-post (0,187**) samt med att samla in information (0,099**). Det positiva sambandet visar att högerorienterade är mer accepterande till övervakningen än vänsterorienterade.

Ur korrelationsmatrisen i Tabell 5 kan urskiljas att olika personkaraktäristika påverkar attityderna till de olika formerna av myndighetsövervakningen. Detta innebär att det inte är samma persongrupp som oroar sig för alla tre former av övervakning, utan attityderna varierar från situation beroende på vilken övervakningsformen är. Ur korrelationsmatrisen Tabell 5 kan urskiljas att generellt är institutionellt förtroende och politisk orientering signifikanta faktorer för alla tre former av övervakning, både för öppen och hemlig övervakning. Däremot är ålder och utbildningsnivå signifikanta faktorer för både kamera- och e-postövervakning, dvs. både öppen och hemlig övervakningsform. Intressanta resultat är däremot att ålder och utbildningsnivå är signifikanta för internet- och e-postövervakningen, men inte för myndigheters informationsinsamling, fastän båda är hemliga övervakningsformer.

För öppen kameraövervakning har kön, ålder och utbildningsnivå en signifikant effekt, men även socialt förtroende. Däremot tyder resultaten från korrelationsmatrisen på att socialt förtroende inte har en effekt på de hemliga övervakningsformerna internetövervakning och myndigheters informationsinsamling. Med variabeln kön finns också en intressant variation, då det finns en motsatt riktning för kameraövervakning i

förhållande till insamling av information. Riktningen visar att kvinnor och män generellt prefererar olika former av övervakning, kvinnor accepterar kameraövervakningen i högre grad, medan män accepterar informationsinsamlingen.

Tabell 5 Pearson-korrelation mellan oberoende och beroende variabler

		Kamera- övervakning	Internet- och e- postövervakning	Samla information
Ålder	Pearson-korrelation	0,135**	0,177**	0,022
	N	1265	1223	1218
Kön	Pearson-korrelation	0,067*	-0,045	-0,060*
	N	1250	1208	1203
Utbildningsnivå	Pearson-korrelation	-0,061*	-0,158**	-0,051
	N	1231	1194	1189
Socialt förtroende	Pearson-korrelation	-0,071*	-0,008	-0,017
	N	1040	1012	1010
Institutionellt förtroende	Pearson-korrelation	-0,080*	-0,124**	-0,107**
	N	985	968	965
Politisk orientering	Pearson-korrelation	0,117**	0,187**	0,099**
	N	1048	1025	1018
Kamera- övervakning	Pearson-korrelation	1	0,176**	0,115**
	N	1265	1215	1210
Internet- och e- postövervakning	Pearson-korrelation	0,176**	1	0,560**
	N	1215	1223	1191
Samla information	Pearson-korrelation	0,115**	0,560**	1
	N	1210	1191	1218

***. Korrelationen är signifikant vid 0,01 nivå*

**. Korrelationen är signifikant vid 0,05 nivå*

Ur Tabell 5 kan även korrelationen för beroendevariablerna avläsas. Enligt Tabell 5 finns det ett mycket svagt samband (0,176**) mellan kameraövervakning och e-postövervakning och också ett mycket svagt positivt samband (0,115**) mellan

kameraövervakning och insamling av information. Däremot finns det ett mellanstarkt samband (0,560**) mellan e-post- och internetövervakning och myndigheternas informationsinsamling. Att det finns en signifikant korrelation mellan alla tre former av övervakning och informationsinsamling, visar på att frågorna tar upp flera perspektiv av samma fenomen, myndighetsövervakning. Däremot syns en tydlig skillnad i korrelationernas styrka mellan kameraövervakningen och de andra två formerna av övervakning (e-post- och internetövervakning samt informationsinsamling), vilket visar att det är fråga om två olika former. Kameraövervakningen är öppen övervakning, medan de två senare nämnda är former på hemlig övervakning.

5.2 Multivariat analys

Efter de bivariata korrelationerna analyseras materialet genom multivariat logistisk regression. Efter att riktningen på variablerna har fastställts från korrelationsanalysen, granskas effekten av variablerna mot varandra i den multivariata analysen.

Tabell 6 Logistisk regressionsanalys

	Kamera- övervakning	E-post-/internet- övervakning	Samla information
Ålder	1,04***	1,02**	1,00
Kön	2,27*	1,00	0,82
Utbildningsnivå	0,56	0,43***	0,65*
Politisk orientering	1,26**	1,16**	1,11*
Socialt förtroende	1,83	1,46	1,09
Institutionellt förtroende	0,53	0,35***	0,50**
Chi-kvadrattest	39,60***	78,70***	22,22**
Nagelkerke pseudo R ²	0,14	0,15	0,05

Tabellen visar oddskvoter.

** p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001*

Log-likelihood-funktionen används för att fastställa hur väl den logistiska regressionsmodellen beskriver det data som ingår i urvalet. Vid logistisk regressionsanalys finns det ingen direkt motsvarighet till determinationskoefficienten, men utgående från log-likelihood-funktionen går det att räkna ett pseudo R^2 -värde. Pseudo R^2 mäter den procentuella minskningen i log-likelihoodvärdet som de oberoende variablerna tillsammans ger upphov till. (Edling, Hedström, 2016, s. 200). Nagelkerke R Square anger hur stor del av variationen i beroende variabeln kunde förklaras. Klassifikationstabellen visar hur väl modellen predicerar den beroende variabeln. Tabellen anger vilket värde modellen antog att varje analysenhet skulle ha och vilket värde det faktiskt hade. När det gäller kameraövervakning kan 94,1 % av observationerna placeras i kategorier, men endast 73,4 % vid övervakningen av e-post och annan information som utbyts över internet. Vid fråga om myndigheters rätt att samla in information om vem som helst som i Finland var det 76,9 %.

5.2.1 Kameraövervakning på allmänna platser

Angående acceptans av kameraövervakning kan konstateras att modellen är signifikant. Enligt Nagelkerke pseudo R^2 förklarades 14 % av variationen i den beroende variabeln $\chi^2(6) = 39,6, p < 0,001$. Ålder ($p < 0,001$), kön ($p = 0,02$) och politisk orientering ($p = 0,003$) gav signifikanta resultat på att dessa faktorer påverkar attityderna till kameraövervakning. Däremot gav varken variablerna socialt- eller institutionellt förtroende ($p = 0,21$ och $p = 0,14$) eller utbildningsnivå ($p = 0,08$) signifikanta resultat för att variablerna skulle forma attityderna till kameraövervakning.

Om de signifikanta resultaten kan följande konstateras utgående från oddskvoterna. Varje levnadsår ger i medeltal en ökning på 4 % på den relativa sannolikheten att acceptera kameraövervakningen. Med andra ord, accepterar äldre personer kameraövervakningen i större utsträckning än yngre. Enligt den relativa sannolikheten är det 2,3 gånger mer sannolikt att kvinnor accepterar kameraövervakningen än män. Om den politiska orienteringens korrelation till kameraövervakningen kan konstateras att ju mer högerorienterade personerna i fråga är, desto mer accepterande till kameraövervakningen är de.

5.2.2 Övervakning av all e-post och annan information som utbyts över internet

Angående acceptans av övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet, utan att personen i fråga får veta om det, kan konstateras att modellen är signifikant. Enligt Nagelkerke pseudo R^2 förklarades 15 % av variationen i den beroende variabeln $\chi^2(6) = 78,7, p < 0,001$. Vid frågan om acceptans till att myndigheter övervakar e-post och annan information som utbyts över internet är de signifikanta faktorerna: ålder ($p=0,001$), utbildningsnivå ($p < 0,001$) institutionellt förtroende ($p < 0,001$) samt politisk orientering ($p=0,001$).

Utgående från oddskvoter kan konstateras att varje extra år i ålder ger en 2 % ökning i den relativa sannolikheten för att acceptera e-postövervakningen och annan information som utbyts över internet. Om effekten av utbildningsnivå konstateras att den relativa sannolikheten visar att det är 43 % mer troligt att man som högre utbildad är kritisk till e-post- och internetövervakning än som lägre utbildad. Däremot gav variablerna kön ($p=0,99$) och förtroende för andra människor ($p=0,15$) inte signifikanta resultat när det gällde attityder till övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet.

I abstraktare frågor, såsom de som berör värderingar och ideologi, är en exakt effekt svårare att avgöra. Däremot är trenden i svaren tydlig. Angående politisk orientering kan konstateras att ju mer högerorienterad personen i fråga är, desto mer accepterande förhåller sig hen till övervakningen av e-post och annan information som utbyts över internet. Institutionellt förtroende påverkar också attityderna till e-post- och internetövervakningen. Personer som har ett större förtroende för statliga institutioner accepterar i större grad myndighetsövervakningen som sker på internet och e-post.

5.2.3 Samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta detta

Angående attityder till att finska myndigheter har rätt att samla information om vem som helst som bor i Finland utan att de får veta om det kan konstateras att modellen är signifikant. Enligt Nagelkerke pseudo R^2 kunde 4,6 % av variationen i den beroende variabeln förklaras $\chi^2(6) = 22,22, p = 0,001$.

När det gäller attityder till myndigheters rätt att samla in information om finländare utan att de får veta om det var de signifikanta variablerna utbildningsnivå ($p=0,02$), politisk orientering ($p=0,02$) samt institutionellt förtroende ($p=0,006$). I de andra oberoende variablerna, ålder ($p=0,96$), kön ($p=0,28$) och socialt förtroende ($p=0,76$) kan effekten bero på slumpmässig variation.

Utgående från oddskvoten kunde följande konstateras om utbildningsnivå. Enligt den relativa sannolikheten är det 65 % mer troligt att man är kritisk till övervakningen om man har en högre utbildning än en lägre. Resultaten visade också att ju starkare en person uppfattar sig som högerorienterad, desto positivare är personen till att finska myndigheter får samla information om vem som helst som bor i Finland. Institutionellt förtroende påverkar också attityderna till myndigheternas rätt att samla in information.

Personer som har ett större förtroende för statliga institutioner accepterar i större grad myndigheters informationsinsamling.

5.3 Hypotesprövning

De äldre är mer accepterande till myndighetsövervakning och därmed kunde H_1 verifieras vad beträffar kameraövervakning och övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet. Däremot kunde H_1 inte verifieras när det gäller om myndigheter har rätt att samla in information om vem som helst i Finland utan att de får veta om det, eftersom svaren inte var signifikanta på den punkten.

H_2 kunde inte verifieras för kameraövervakning. Däremot verifierades hypotesen att högre utbildade är mer kritiska till myndighetsövervakningen vad gäller övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet samt till myndigheters rätt att samla in information om finländare utan att de får veta om det.

H_3 kunde verifieras för alla tre övervakningsformer. Vänsterorienterade var i alla tre frågorna mer kritiska till övervakning än högerorienterade.

H_4 var en nollhypotes som verifierades för alla tre övervakningsformer. Socialt förtroende gav inte en signifikant effekt i någon av de tre frågorna om myndighetsövervakning.

H₅ kunde verifieras för e-post- och internetövervakning och myndigheternas rätt att samla information. Däremot gav inte kameraövervakning signifikanta resultat för institutionellt förtroende i den multivariata analysen.

H₆ kunde verifieras eftersom kvinnor är mer accepterande till kameraövervakningen än män. Däremot falsifierades hypotesen för e-post- och internetövervakning samt myndigheters rätt att samla information, där det inte fanns några signifikanta skillnader mellan kvinnor och män i den multivariata analysen.

Tabell 7 Hypotesprövning

Hypotesprövning	Kameraövervakning	E-post/internetövervakning	Samla information
H(1) Äldre är mer accepterande till myndighetsövervakning än yngre	Verifierad 1,04***	Verifierad 1,02**	Falsifierad 1,00
H(2) Högre utbildade är mer kritiska till myndighetsövervakning	Falsifierad 0,56	Verifierad 0,43***	Verifierad 0,65*
H(3) Vänsterorienterade respondenter är mer kritiska än högerorienterade till myndighetsövervakning	Verifierad 1,25**	Verifierad 1,16**	Verifierad 1,11*
H(4) Socialt förtroende påverkar inte attityder till myndighetsövervakning	Verifierad 1,83 (H ₀)	Verifierad 1,46 (H ₀)	Verifierad 1,09 (H ₀)
H(5) Personer med högre institutionellt förtroende är mer accepterande till myndighetsövervakning	Falsifierad 0,53	Verifierad 0,35***	Verifierad 0,50**
H(6) Kvinnor är mer accepterande till myndighetsövervakning än män	Verifierad 2,27*	Falsifierad 1,00	Falsifierad 0,82

Tabellen visar oddskvoter. * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001

6. Resultat

6.1 Faktorer som påverkar attityder gentemot myndighetsövervakning

Detta kapitel börjar med en genomgång av resultaten för faktorerna: institutionellt förtroende, social förtroende, ålder, utbildningsnivå, politisk orientering och kön. Därefter följer en diskussion om hur faktorer fungerar vid formande av attityder till de olika formerna av myndighetsövervakning, varefter en diskussion om Svenskfinland som fall och generaliseringsmöjligheter följer. Kapitlet avslutas med en diskussion om validitet och reliabilitet i avhandlingen.

6.1.1 Institutionellt förtroende

Eftersom denna avhandling har fokuserat på myndighetsövervakning, är det naturligt att undersöka nivån av förtroende för aktörerna som utför själva övervakningen, dvs. institutionellt förtroende. Avhandlingen undersökte både former av öppen och hemlig övervakning och gav i de senare nämnda signifikanta resultat för institutionellt förtroende. De mest förvånande resultaten för institutionellt förtroende i European Values Study Svenskfinland 2018 var att det inte fanns signifikanta resultat beträffande öppen kameraövervakning i den logistiska regressionen, fastän Pearsons korrelationskoefficient var signifikant för alla tre former av övervakning. Tidigare studier har också granskat öppen övervakning och dessa har konstaterat att institutionellt förtroende är en viktig faktor (Friedewald m.fl., 2016; Pavone m.fl., 2015). Resultaten i EVS Svenskfinland 2018 kunde eventuellt motiveras med att det fanns flera andra variabler med i den logistiska regressionen, som hade en större effekt. Detta innebär att det inte är uteslutet att institutionellt förtroende skulle ha en effekt, men i förhållande till de andra variablerna hade det en mycket liten effekt. Resultaten kunde också bero på att kameraövervakning är en övervakningsform som majoriteten uppskattar, vilket betyder att även de med ett lägre institutionellt förtroende kan acceptera det som övervakningsform. En motivering till detta kan vara att kameraövervakningen hämtar en direkt trygghet, eftersom den kan förebygga brottslighet och då blir det institutionella förtroendet mindre relevant. En annan

förklaring kunde vara att det är möjligt att respondenterna har ett förtroende för polis och försvar som hänger ihop med skapandet av en fysisk trygghetskänsla som kameraövervakningen är en del av, men eftersom det institutionella förtroendet mäter ett allmänt förtroende för myndigheter, som nödvändigtvis inte är relevant för kameraövervakning, kan det snedvrیدا resultatet. Däremot är mätandet av ett allmänt institutionellt förtroende motiverat för att granska de andra hemliga formerna av myndighetsövervakning.

Institutionellt förtroende verkar vara en grundpelare till attityderna gentemot myndighetsövervakning. Det innebär att det finns en skillnad på vem som utför övervakningen och exempelvis är personer generellt mer accepterande till myndighetsövervakning än till privata aktörers övervakning (van den Broek m.fl., 2017). Majoriteten av respondenter är skeptiska till de hemliga formerna av myndighetsövervakning (att övervaka information som utbyts per e-post eller internet, eller myndigheters rätt att samla in information utan att personerna får veta om det). Här visar avhandlingens resultat att det institutionella förtroendet har en signifikant roll. Beroende på nivån av förtroende för statlig institution accepteras myndigheternas rätt att övervaka och samla information.

Resultaten är också förenliga med tidigare studier (van den Broek, 2017; Pavone m.fl., 2012) som har visat att det finns en grupp med ett högre förtroende som ser säkerhet som viktigare, medan de med lägre förtroende prioriterar sin integritet. Resultaten hämtar ändå mer information till området då tidigare studier (Patil, 2014) inte alltid har skilt mellan socialt och institutionellt förtroende, vilket senare kritiserats (Svenonius & Björklund, 2018).

Avhandlingen har lyft fram starkare bevis på att institutionellt förtroende är en viktig faktor särskilt för hemlig övervakning. Däremot visar avhandlingen att socialt förtroende i enlighet med tidigare studier (Friedewald m.fl. (2015a, s.93) är en bakgrundsfaktor till institutionellt förtroende. I enlighet med tidigare studier (Svenonius & Björklund, 2018) har det konstaterats att socialt förtroende knappt har någon direkt effekt, men däremot en indirekt effekt via ålder och kön. Eftersom äldre och kvinnor generellt har en större otrygghetskänsla.

6.1.2 Socialt förtroende

Socialt förtroende är inte signifikant för någon av övervakningsformerna som granskats, varken öppen eller hemlig övervakning. Därmed kunde nollhypotesen verifieras i enlighet med tidigare studier inom området (Svenonius & Björklund, 2018). Det fanns inte signifikanta resultat för att socialt förtroende skulle påverka attityderna till myndighetsövervakning i den logistiska regressionen, fastän Pearsons korrelationskoefficient visade ett mycket svagt negativt samband till kameraövervakningen (-0,071*) i Tabell 5.

Att socialt förtroende inte hade en direkt effekt på förmandet av attityder går i linje med tidigare studier, där socialt förtroende haft en mycket liten eller ingen effekt (Svenonius & Björklund, 2018). Däremot fanns det ett svagt samband till institutionellt förtroende som skulle tyda på att socialt förtroende är en faktor som påverkar det institutionella förtroendet, vilket är något som också tidigare studier har visat (Friedewald m.fl., 2015a, s.93; Svenonius & Björklund, 2018).

6.1.3 Ålder

Utgående från resultaten har vi konstaterat att äldre accepterar övervakningen i högre grad än yngre. Ålder är en signifikant faktor för öppen kameraövervakning, men också för hemlig övervakning av information som utbyts per e-post eller över internet, men inte för att samla in information utan att personen får veta om det. Riktningen är ändå inte motsatt för myndigheters rätt att samla in information, men eftersom den logistiska regressionen tar i beaktande flera andra variabler innebär det främst att andra variabler haft en starkare effekt.

Resultaten går i linje med Bennett och Gelsthorpe (1996) som har funnit ett samband mellan rädsla och förmandet av attityder till kameraövervakningen för variablerna ålder och kön. Bennett och Gelsthorpe (1996) konstaterade i sin studie att äldre är i större utsträckning oroligare för sin säkerhet och att de också är mer accepterande till kameraövervakningen. Även Andersson m.fl. (2018, s. 31) har konstaterat att äldre generellt är mer oroliga för sin säkerhet, brott och konflikter. Detta kunde därför även förklara en mer accepterande attityd till kameraövervakningen och möjligen också e-post-

och internetövervakningen, ifall ontologisk osäkerhet är en faktor, som Svenonius och Björklund (2018) har föreslagit.

En orsak till att äldre är mer accepterande till internet- och e-postövervakningen kunde eventuellt vara en osäkerhet på internet. Studier har visat att yngre generellt är vanare internetanvändare och att äldre oftare upplever psykologiska hinder och därför inte använder internet i lika hög grad (Adams m.fl., 2005). Om äldre använder digitala tjänster i mindre utsträckning kan det vara möjligt att de upplever att de skulle påverkas av övervakningen i mindre utsträckning och därför är mer accepterande till fenomenet. Alternativt kan en osäkerhet på internet göra att övervakningen är mer accepterad. Här krävs ändå vidare studier på området för att kunna dra slutsatser.

Tsapogas (2017, s. 229) konstaterar ändå att den politiska och sociala kontexten spelar in på hur man förhåller sig till övervakningen. I den grekiska studien konstaterades bl.a. att särskilt yngre var försiktiga på nätet, vilket i vissa fall motiverades med tidigare upplevelser av övervakning (Tsapogas, 2017). Enligt Pavone m.fl. (2015) kunde däremot en förklaring eventuellt vara att äldre personer som har levt i Europa under en tid med auktoritära regimer är mer kritiska till fenomenet än yngre som inte har upplevt motsvarande. Därmed är det möjligt att det finns bakgrundsfaktorer i kontexten som också påverkar varför olika åldersgrupper förhåller sig olika till fenomenet. Resultaten tyder på att ju äldre man blir, desto mer accepterande blir man till kameraövervakning och internet- och e-postövervakning. Enligt resultaten är det även möjligt att de äldsta åldersgrupperna i framtiden kommer förhålla sig relativt kritiskt till övervakningen. Slutsatserna baserar sig ändå på data från 2018 och det är möjligt attityderna förändras i takt med att kontexten och samhället förändras.

6.1.4 Utbildningsnivå

Resultaten visar att högre utbildade är mer kritiska till övervakningen än lägre utbildade, vilket också är i linje med tidigare studiers resultat (Pavone m.fl., 2015; Van den Broek m.fl., 2017; Oscarsson & Tipple, 2018; Tsapogas, 2017). Utbildningsnivå ger signifikanta resultat särskilt då det handlar om attityder till myndigheters rätt att övervaka information som utbyts per e-post eller över internet, men också för myndigheters rätt att samla in information.

Enligt tidigare studier värderar högre utbildade sin integritet högre och en högre förståelse av kontexten gör personer mer kritiska till övervakningen (Friedewald m.fl., 2016). Friedewald m.fl. (2016) har visat att utbildningsnivå korrelerar positivt med hur personer värderar sin integritet och att utbildningsnivå korrelerar negativt med hur man värderar sin säkerhet. Trots det handlar det ändå om en svag effekt på hur man accepterar övervakningen. Pavone m.fl. (2015) framhåller också att förståelse och acceptans av övervakningen handlar om kunskap och utbildning, men fastän utbildning hämtar en förståelse för övervakningen, bidrar den också till kritisk reflektion av fenomenet.

Här kan det ändå finnas vissa skillnader mellan utbildningsnivåer och -inriktningar som skulle ge mer detaljerad information om attityderna. Tsapogas (2017, s. 227) konstaterar att personer med olika utbildningsbakgrund förhåller sig olika till övervakningen. Exempelvis personer skickliga på IT eller juridik reagerar olika på övervakningen. Här finns det inga entydiga svar och kontexten behöver granskas tydligare för att kunna dra exaktare slutsatser. (Tsapogas, 2017)

Utbildningsnivå är signifikant vad beträffar de hemliga övervakningsformerna att samla information och övervakning av e-post och internet, där högre utbildade är mer kritiska till övervakningen. Däremot var utbildningsnivå inte signifikant för attityder till öppen kameraövervakning.

6.1.5 Politisk orientering

Ur den logistiska regressionens resultat framkommer det att högerorienterade individer är mer accepterande till alla tre övervakningsformer som har undersökts i denna avhandling, både för öppen och hemlig övervakning. En förklaring till resultaten kunde vara att det finns en mycket svag korrelation (se Tabell 8) med ett negativt signifikant samband mellan politisk orientering och institutionellt förtroende (Pearsons korrelationskoefficient $-0,131^{**}$). Trenden här visar att högerorienterade har ett större institutionellt förtroende än vänsterorienterade. Resultaten går också i linje med Devos m.fl. (2002) som har konstaterat att högerorienterade (och även religiösa individer) har ett större förtroende för institutioner än vänsterorienterade (och icke religiösa). Skillnaderna syns i värdeprioriteringar där högerorienterade vill bevara tradition, status quo och säkerhet i förhållande till andra. I motsats till vänsterorienterade som högre

värdesätter oberoende intellektuella och emotionella intressen, vilket visar på större skepsis mot institutioner. (Devos m.fl., 2002, s. 492–493)

Tabell 8 Pearson-korrelation mellan oberoende variabler

	Ålder	Kön	Utbildnings- nivå	Politisk orientering	Socialt förtroende	Institutionellt förtroende
Ålder	1	-0,076**	-0,167**	0,270**	-0,089**	0,067*
Kön	-0,076**	1	-0,012	-0,111**	-0,119**	-0,052
Utbildnings- nivå	-0,167**	-0,012	1	-0,089**	-0,120**	-0,104**
Politisk orientering	0,270**	-0,111**	-0,089**	1	0,010	-0,131**
Socialt förtroende	-0,089**	-0,119**	-0,120**	0,010	1	0,331**
Institutionellt förtroende	0,067*	-0,052	-0,104**	-0,131**	0,331**	1

6.1.6 Kön

Utgående från resultaten kan konstateras att kvinnor accepterar kameraövervakningen i större grad än män och resultaten går också i linje med Bennett och Gelsthorpe (1996). En trolig förklaring till att kvinnor i betydligt större utsträckning är mer accepterande till kameraövervakningen än män är den som Bennett och Gelsthorpe (1996) har funnit. I sin studie konstaterade de att nivån av rädsla för sin säkerhet är den främsta orsaken till att forma attityderna till kameraövervakningen både för variablerna kön och ålder. Där kvinnor och äldre i högre grad är oroligare för sin säkerhet, medan yngre och män är mindre oroliga. (Bennett & Gelsthorpe, 1996)

En förklaring till kvinnornas positiva hållning till kameraövervakningen kan också urskiljas utgående från Tabell 8. Där kan en mycket svag, men signifikant korrelation mellan kön och socialt förtroende urskiljas (Pearsons korrelationskoefficient -0,119**), vilket innebär att kvinnor generellt har ett lägre socialt förtroende än män. Svaren går i linje med Andersson m.fl. (2018, s. 31) som har konstaterat att ”kvinnor är relativt mer oroliga än män”, när det handlar om säkerhet, brott och konflikter. Därmed kunde

kvinnornas positiva attityder till kameraövervakningen eventuellt förklaras med att kameraövervakningen hämtar en trygghet i offentliga rum.

Det är också möjligt att resultaten hänger ihop med ontologisk osäkerhet, en allmän form av existentiell ångest för framtiden, som Svenonius och Björklund (2018) lyfter fram som en potentiell faktor. Detta kunde eventuellt vara en orsak till att kvinnor som är oroligare, exempelvis för sin säkerhet, accepterar kameraövervakningen. Bauman (2006) och Giddens (1991) visar att existentiell ångest förväntas göra att man är positivare till övervakningen (för både inre-, social- och byråkratisk kontroll av olika slag). Svenonius och Björklund (2018, s.143) hittar ändå inte signifikanta resultat för att ontologisk osäkerhet skulle påverka attityden till myndighetsövervakning i sin studie och konstaterar att oroliga människor oroar sig också mer för övervakningen.

Enligt Tabell 5 finns en motsatt effekt för variabeln kön vid kameraövervakningen (där Pearsons korrelationskoefficient var 0,067*) i förhållande till resultaten för myndigheters rätt att samla in information (där Pearsons korrelationskoefficient var -0,060*). Enligt korrelationen var männen positivare än kvinnorna till myndigheternas rätt att samla in information. Dock var inte resultaten signifikanta vad gäller oddskvoten i den logistiska regressionen och därför går det inte att fastställa att dessa skillnader inte skulle bero på slump. Fastän svaren inte kunde konstateras signifikanta visar ändå tidigare studier att det kan finnas en viss sanning i trenden. Att män och kvinnor ser olika på olika former av övervakning är inget nytt och tidigare har det konstaterats att män till större grad accepterar telefonavlyssning (Oscarsson & Tipple, 2018 s. 96), som eventuellt kan tolkas som ett sätt att samla information.

6.1.7 Hemlig och öppen övervakning

Analysen har strävat till att besvara forskningsfrågorna om hur medborgare förhåller sig till de olika formerna av myndighetsövervakning samt vilka grupper som är mer eller mindre accepterande till myndighetsövervakning av medborgare. Sammanfattningsvis kan konstateras att medborgare förhåller sig olika till olika former av övervakning. Avhandlingens resultat stöder Svenonius och Björklunds (2018) antagande om att det finns olika bakomliggande faktorer gentemot öppen och hemlig övervakning på flera punkter.

Öppen kameraövervakning är accepterad av majoriteten av respondenterna, medan fler motsätter sig de hemliga formerna av övervakning (internet- och epostövervakning samt myndigheters informationsinsamling). Pavone m.fl. (2015) konstaterar att öppenhet av övervakningen har en positiv effekt för acceptans för säkerhetsåtgärderna. Enligt Friedewald m.fl. (2015a, s.97) är accepterade säkerhetsåtgärder nödvändiga, proportionerliga och effektiva, vilket är enklare att uppnå då de sker i en bekant kontext där det är tydligt vem som övervakar vem och varför. Detta är troligen en orsak till att öppen övervakning är mer accepterad än hemlig övervakning. Van den Broek m.fl. (2017) konstaterar att eftersom kameraövervakningen är lättare att känna igen och exempelvis, ett biometriskt igenkänningsystem i skolan är synligt, kan dessa vara mer accepterade former av övervakning. Däremot är myndigheternas kontroll av webbsidor osynlig och kan därför anses mer skrämmande och som någonting som respondenterna inte har kontroll över att påverka. (van den Broek m.fl., 2017, s. 28)

Sammanfattningsvis kan konstateras att högerorienterade, kvinnor och äldre är mest accepterande till öppen kameraövervakning. Att kvinnor och äldre är mer accepterande till kameraövervakningen kan eventuellt motiveras med en större känsla av otrygghet. Vänsterorienterade har däremot generellt ett lägre institutionellt förtroende (Devos m.fl., 2002). Fastän institutionellt förtroende inte hade en signifikant effekt i den multivariata analysen, fanns det i Tabell 5 en signifikant korrelation mellan institutionellt förtroende och kameraövervakning (-0,080*). Detta tyder på att institutionellt förtroende ändå är en förklarande orsak. Kameraövervakning är ändå en av majoriteten accepterad övervakningsform och därmed finns det andra variabler har en starkare effekt i den logistiska regressionen.

Gentemot de hemliga övervakningsformerna är högre utbildade, vänsterorienterade samt personer med lägre institutionellt förtroende mer kritiskt ställda. Resultaten går i linje med Pavone m.fl. (2015) som framhåller att en högre utbildningsnivå bidrar till kritisk reflektion av fenomenet. Enligt tidigare studier har vänsterorienterade ett lägre institutionellt förtroende än högerorienterade (Devos m.fl., 2002) Därtill har kön eventuellt en liten effekt, enligt Pearson-korrelation som har en motsatt riktning för de hemliga formerna av övervakning internet- och e-postövervakning (-0,045) och myndigheters informationsinsamling (-0,060*) i förhållande till kameraövervakning

(0,067*). Resultaten för variabeln kön är ändå inte signifikanta för de hemliga formerna i den logistiska regressionen, men också tidigare studier har visat liknande könsskillnader, exempelvis att män är mer accepterande till telefonavlyssning än kvinnor (Oscarsson & Tipple, 2018). Intressanta resultat finns också för variabeln ålder som är en signifikant faktor för internet- och e-postövervakning, men inte för myndigheters informationsinsamling. Ålder är den enda variabeln som accepterar den ena hemliga övervakningsformen, men inte den andra. Ålder och myndigheters informationssamling saknar en signifikant korrelation (0,022) och effekt i den logistiska regressionen. Däremot finns en signifikant korrelation till kameraövervakningen (0,135**) och internet- och e-postövervakningen (0,177**), samt en signifikant effekt i den logistiska regressionen. En osäkerhet för användning av internet kunde eventuellt ligga i bakgrunden för den positiva attityden till internetövervakningen, men vidare studier behöver göras för att kunna dra slutsatser.

6.1.8 Svenskfinland som fall

Avhandlingen har bekräftat att resultaten i Svenskfinland på många plan är i linje med vad tidigare studier har konstaterat. Detta tyder på att Svenskfinland inte är särskilt olika då det kommer till attityder kring myndighetsövervakning. Därmed möjliggör det även generaliseringar till andra populationer.

Vad gäller faktorerna som granskats, såsom kön, ålder och utbildningsnivå finns det knappast skillnader till majoritetsbefolkningen i Finland. Däremot kan det eventuellt finnas skillnader i politisk orientering då socioekonomiska faktorer kan vara något olika mellan språkgrupperna. Exempelvis arbetslösheten har konstaterats vara lägre för den svenskspråkiga befolkningen än för den finskspråkiga (Saarela, 2004), vilket eventuellt kan vrida resultaten för politisk orientering mer mot höger. Å andra sidan finns det en relativt bra spridning av svar på höger-vänster skalan och därför borde inte data minska tillförlitligheten i resultaten. Språket är ändå inte en avgörande faktor som granskas, vilket innebär att man kan anta att mekanismerna fungerar på samma sätt bland svensk- och finskspråkiga. Detta innebär att faktorer såsom ålder, utbildningsnivå, kön och exempelvis institutionellt förtroende har samma effekt oberoende av språkgrupp. Fastän data som undersöktes var insamlat i Svenskfinland, finns det ändå inga goda skäl att anta att resultaten skulle vara väldigt olika på finskt håll i Finland. Det är även intressant att

jämföra och eventuellt möjligt att generalisera till resten av de nordiska länderna, eftersom liknande diskussioner förts i de andra nordiska länderna gällande uppdateringen av säkerhetslagstiftningen. Därmed är det tänkbart att attityderna även där kunde vara liknande som i Finland.

Enligt EVS Svenskfinland 2018 data, ser 92,8 % av respondenterna positivt på att myndigheterna har rätt att kameraövervaka då 47,7 % av respondenterna svarade att myndigheterna ”Bör definitivt ha rätt att göra” och 45,1 % svarade ”Bör antagligen ha rätt att göra”. Motsvarande resultat har Oscarsson & Tipple (2018) kommit fram till i sin studie från Sverige där 73% anser att ”kameraövervakning alltid bör kunna användas om den nationella säkerheten är hotad”. De konstaterar också att svenskarna är huvudsakligen positiva till telefonavlyssning, övervakning av tele- och datatrafik samt post- och paketkontroll. Däremot är man negativare inställda till åsiktsregistrering, censur och mötesförbud.

Enligt Tsapogas (2017, s. 224–225) påverkas attityderna till fenomenet av den sociala och politiska kontexten. Flera studier har också visat att säkerhetshot är relaterade till en positivare attityd mot övervakning (Cohrs m.fl. 2005; Danmark 2012; Sparks 2003), att det är lättare att acceptera ökad myndighetsövervakning efter terrorattacker (Taylor, 2003), samt se underrättelsebyråers hemlig övervakning som en nödvändighet vid konfrontation med terrorism, desinformationskampanjer eller vid risk för krig (Danmark 2012). Dessa tidigare studier visar att kontexten också bör beaktas vid analysen av Svenskfinland i sitt europeiska och nordiska sammanhang. I Europa, Norden och också i Finland har säkerhetsläget varit i samhällsdebatten de senaste åren efter flera terrorattacker (Sveriges dagblad 2018; NRK 2016; Yle 2018). Det är möjligt att dessa händelser har påverkat attityderna till övervakningen i en mer accepterande riktning. Också i en studie från Norge har man konstaterat att majoriteten är positiva till kameraövervakningen, där motiveringen har varit att det finns en tillit till att det är möjligt att avvärja terror genom övervakning och att man inte är lika rädd för missbruk av övervakningen (NRK, 2016).

Svenonius och Björklund (2018, s. 129) framhåller att hur man i allmänhet ser på myndighetsövervakning ändå är en annan sak då man inte står inför direkt hot. Friedewald m.fl. (2015b) konstaterar på sin sida att myndighetsövervakning knappast är det vanligaste personer tänker på vilket kan göra det svårt att bilda sig uppfattning om attityden.

6.1.9 Satsningar på säkerhet

Våren 2019 trädde de nya Spanings- och underrättelselagarna i kraft i Finland. Spanings- och underrättelselagarna berör militärspaning, civil spaning och övervakning av spaningen. Lagändringarna motiverades bl.a. med att Finland inte tidigare haft en enhetlig underrättelselag och cyberspaning var en annan viktig del. (Bjon, 2018; Finlex 2018) Myndigheterna i Finland har inte tidigare haft juridiskt rätt till modern signalspaning, exempelvis övervakning av data- och teletrafik. En annan motivering var att den militära ordregivningen sker elektroniskt och genom att ha tillgång till data- och teletrafiken skulle man få reda på vad trupper i Finlands närområde har för avsikter. Enligt rapporten *Cybersäkerheten i Finland - nuläge, måltillstånd och nödvändiga åtgärder för att uppnå måltillståndet*, publicerad av Statsrådets kansli, konstateras att myndigheterna behöver ha tillgång till cybervärlden för att kunna trygga cybersäkerheten. Därmed är utvidgningen av underrättelselagen befogad. (Lehto m.fl., 2017)

Satsningar på säkerheten är en aktuell fråga på flera håll i Norden och man har gjort ekonomiska satsningar på underrättelsetjänsternas verksamhet. I Danmark ökade budgeten åren 2013–2017 för polisens säkerhetstjänst med 43 % och försvarets underrättelsetjänst med 42 %. (RP 202/2017)

Eftersom alla hypoteser kunde verifieras på någon punkt, kan man konstatera att attityderna i Svenskfinland ger ganska lika resultat som studier från andra länder. Detta å sin sida visar på att det finns goda möjligheter att generalisera vidare från avhandlingens resultat exempelvis till resten av Norden, som på flera punkter är väldigt lika Svenskfinland.

6.1.10 Motsättningen mellan säkerhet och integritet

Flera studier (bl.a. Solove 2007; Pavone m.fl. 2012) har konstaterat att det inte borde finnas en motsättning mellan att erbjuda säkerhet åt medborgarna och samtidigt kunna bevara människors integritet, ändå blir det ofta en motsättning mellan dessa. Statens rätt till övervakning försvaras oftast med argument om säkerhet och trygghet (bekämpande av kriminalitet och terrorism) samt att göra de offentliga tjänsterna effektivare, exempelvis att personer måste uppge information för att kunna få bidrag som de är

berättigad till, och samtidigt hindra personer att lyfta bidrag de inte har rätt till (Goold, 2010).

Internationella människorättskonventioner (för den privata integriteten) och underrättelseinhämtning för skyddandet av den nationella säkerheten sätts ibland emot varandra. Enligt Goold (2010) borde staten vara lyhörd till att integritet är en grundläggande mänsklig rättighet, som är viktig för den personliga utvecklingen. Artikel 8 i Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter säger att man har rätt till "respekt för privatliv och familjeliv" och därför borde varje handling för att förbättra säkerheten granskas i relation till hur den inskränker politisk frihet och demokrativärden (Goold, 2010). Även i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om civil underrättelseinhämtning, ges internationella människorättskonventioner som ett exempel som begränsar "hur staterna i sin nationella lagstiftning får reglera den nationella säkerheten och underrättelseinhämtningen." (RP 202/2017, s. 40)

I processen för lagarna krävdes det även grundlagsändringar, vilka gjordes i brådsnande takt för att driva igenom lagarna under samma mandatperiod. Dessa kritiserades för att kränka individens rättigheter och privatliv. Mycket omtalat var då grundlagens 10:e paragraf om skydd för privatlivet om förtroliga meddelanden ändrades för att underrättelsemyndigheter, såsom Skyddspolisens, kan samla information vid allvarliga hot mot den nationella säkerheten. Dvs. att det skulle vara möjligt att spana redan vid "bekämpning" av brott och inte endast vid "utredning" av brott, vilket kan innebära att myndigheterna har rätt att spana i ett tidigare skede av processen. (Finlex 2018)

En motsvarande debatt skedde redan i Sverige 2008 då FRA-lagen som gav "Försvarets radioanstalt rätt att bedriva signalspaning på kabelburen trafik som passerar Sveriges gränser" (Oscarsson & Tipple, 2018, s. 101). Där debatterades medborgarnas fri- och rättigheter kraftigt vad gäller de ökade statliga befogenheterna över tele- och datatrafik. Oscarsson & Tipple (2018, s. 101) ser en stor kontrast till den livliga debatten 2008 och frånvaron av debatt mellan integritet och övervakning idag. Idag får privata aktörer såsom Facebook mer synlighet vad beträffar nyheter om integritetskränkning.

Goold (2010) konstaterat att en demokratisk stat endast är legitim då det finns ett ömsesidigt förtroende mellan staten och medborgarna. Enligt Goold (2010) måste

övervakningen begränsas ifall den hotar legitimiteten och massövervakningen ska ses som ett undantag och aldrig som regel. Då politiska rättigheter och det demokratiska deltagandet hotas har övervakningen gått för långt och då borde medborgarna kräva att staten drar tillbaka övervakningen och att staten erkänner att det i vissa fall är bättre att staten vet för lite än för mycket. Om man ser integritet som en förutsättning för politisk aktivitet eller att man vill se en stat med begränsade rättigheter, kan man undra varför en stat överhuvudtaget har rätt till övervakning. (Goold, 2010)

6.1.11 Validitet och reliabilitet

I detta kapitel reflekterar jag kritiskt kring processen och frågor om avhandlingens tillförlitlighet. Genom hela processen har jag strävat efter att förklara de val jag har gjort, för att öka tillförlitligheten i avhandlingen.

I avhandlingen har ett högklassigt data använts, med en någotsånär jämn fördelning av respondenter från olika politisk orientering, ålder, utbildningsnivå och kön. Detta gör att resultaten inte endast är en beskrivning av EVS Svenskfinland 2018, utan att det också är troligt att mekanismerna fungerar på motsvarande sätt i andra populationer. Angående reliabilitet och validitet gjordes inga särskilda test för att granska dessa. Reliabilitetskravet kan ändå konstateras vara uppfyllt i och med att urvalsgruppen för de insamlade data väl representerar den större populationen, vilket diskuteras i kapitel 4 om externt och internt bortfall. Reliabiliteten är god, eftersom pålitligt data har använts med ett stort sampel och med ett relativt litet externt och internt bortfall samt att databearbetningen har gjorts med noggrannhet.

Vid skrivande har hänsyn tagits till etiska principer. Materialet som analyserats är etiskt insamlat och avhandlingens olika steg har redovisats utförligt. Data som har analyserats vid skrivande av avhandlingen har varit anonymt.

Korrelationen som var avsedd att mätas blev mätt och också vid val och analys av oberoende variabler beaktades att inte yttre faktorer påverkade resultaten. Oberoende variabler har också granskats för multikollinearitet, vilket innebär att två oberoende variabler inte korrelerar för starkt med varandra. Multikollinearitet kan orsaka problem med att hålla isär effekterna av de två variablerna på den beroende variabeln. Variablerna

i avhandlingen är tillförlitliga, eftersom variablerna inte har en hög korrelation sinsemellan. Korrelationen mellan beroende variablerna internet- och e-postövervakningen och myndigheters informationsinsamling är däremot mellanstark (Pearsons korrelationskoefficient 0,560^{**}). Detta tyder på att de båda är former av hemlig övervakning och att det därför kan vara komplicerat att skilja mellan deras resultat. Däremot är korrelationen mellan dessa hemliga övervakningsformer mycket svag till kameraövervakningen som är en öppen övervakningsform. Eftersom potentiella förväxlingsfaktorer har beaktats vid resultaten, kan validiteten antas.

Hur variabler har kodadats påverkar också resultaten. Flera variabler kodades om till dikotoma. Exempelvis alla tre delfrågorna, i EVS Svenskfinland 2018-data, 58. (a), (b) och (c) hade svarsalternativen: ”Bör definitivt ha rätt att göra”, ”Bör antagligen ha rätt att göra”, ”Bör antagligen inte ha rätt att göra”, ”Bör definitivt inte ha rätt att göra” och ”Vet ej”. Dessa kodades om till dikotoma, där svarsalternativen ”Bör definitivt ha rätt att göra” och ”Bör antagligen ha rätt att göra” blev en gemensam kategori och ”Bör antagligen inte ha rätt att göra”, ”Bör definitivt inte ha rätt att göra” utgjorde den andra kategorin. ”Vet ej” svaren kodades om till bortfall. Om svarsalternativen hade bevarats på ordinalnivå kunde resultaten eventuellt ha blivit mer nyanserade. Samtidigt är det ändå möjligt att fler faktorer skulle ha konstaterats vara icke signifikanta till följd av de små stickproven per svarsalternativ. Ett annat exempel är att variabeln för utbildningsnivå också kodades om till dikotom, i lägre och högre utbildade. Det är möjligt att resultaten hade varierat en aning, eller blivit mer nyanserade om kodningen hade gjorts i flera mindre utbildningsgrupper.

Hur summavariablerna konstruerades påverkar också resultaten. Då det saknas en generell överenskommelse för mätande av institutionellt förtroende (Thomas m.fl., 2015), konstrueras variabeln olika i olika studier. Detta orsakar svårigheter vid jämförande av olika studieresultat. Beroende på vilka delfrågor som tas med vid konstruerande av summavariabeln för institutionellt förtroende kan resultaten variera. I avhandlingen strävades till att ta med en mångsidig representation av institutionellt förtroende, som på något sätt kunde ha myndighetsövervakning i sitt intresse. I summavariabeln finns flera instanser med, allt från skolor som använt biometrisk igenkänning, beslutsfattare samt till polis och försvar som ansvarar för att upprätthålla säkerhet. För att mäta summavariabelns interna konsistens används Cronbachs alfa. Cronbachs alfa för summavariabeln för

institutionellt förtroende var 0,81 och för socialt förtroende 0,77. Dessa är båda bra värden då gränsvärdet för Cronbachs alfa är 0,7.

Tidigare studier har inte alltid skiljt mellan olika typer av förtroende (Patil, 2014), vilket senare har kritiserats (Svenonius & Björklund, 2018). Denna avhandlingen har därför introducerat mer nyanserad information till forskningsfältet om hur socialt- och institutionellt förtroende fungerar. En vidare utveckling för analys av variablerna kunde ändå vara att ytterligare skilja på institutionellt förtroende beroende på öppen och hemlig övervakningsform. Exempelvis vid analys av attityder till öppen kameraövervakning kunde säkerhetstjänster såsom polisen ha en större vikt. Medan när det gäller hemlig övervakningsform beroende på situation, exempelvis om det handlar om biometrisk igenkänning i en skola skulle utbildningsväsendet granskas, medan om det gäller övervakning av transaktioner skulle Folkpensionsanstalten granskas osv.

Myndighetsövervakning är ett relativt brett begrepp och därför kan ett generellt institutionellt förtroende eventuellt ge missvisande resultat till en viss grad, beroende på situation och vilken offentlig myndighet som granskar. Svaren i avhandlingen har gett en fingervisning i vilken riktning situationen lutar, men för att få en noggrannare bild av situationen, borde variablerna utformas ännu mer specifikt beroende på sammanhang och kontext.

Frågeformuläret skickades ut till 3600 svenskspråkiga i Finland och besvarades av 1315 respondenter. Objektsbortfall kan orsaka problem med tillförlitligheten och ett större slumpfel, samt om bortfallet avviker från de svarade snedvrider det resultatet och kan orsaka ett systematiskt fel (Flygare, 2012). Spridningen av respondenter på de olika delfrågorna är ändå relativt bra, vilket tyder på att det inte är fråga om ett stort systematiskt bortfall, utan främst ett slumpmässigt som inte borde påverka mekanismerna. Det partiella bortfallet är också relativt konstant per fråga, men däremot varierar andelen ”vet ej” -svar på summavariablernas delfrågor. Genom att välja vilka frågor som togs med i summavariabeln kunde en avvägning göras mellan variabler med högt bortfall och att ta med delfrågor som motsvarar bilden av institutionellt förtroende.

Data hade ett relativt litet bortfall för beroende variablerna och för de flesta oberoende variablerna. Däremot var bortfallet aningen högre för variablerna politisk orientering samt

socialt- och institutionellt förtroende. Trots det relativt stora bortfallet i fråga om politisk orientering (18,6 %), torde effekten på resultaten vara liten, då svaren är utspridda över hela vänster-höger-axeln. Detta även om data i Figur 2 är något högervridet. Bortfallet är dessvärre större för variablerna socialt förtroende (19,0 %) och institutionellt förtroende (23,7 %). Dessa är summavariabler, konstruerade av flera delfrågor där det för varje delfråga finns en varierande mängd ”vet ej” -svar samt delfrågor som inte blivit besvarade. Dessa grupper av svar har i avhandlingen betraktats som bortfall. Den någotsånär konstanta mängden av respondenter som inte svarat på delfrågorna tyder på att det är andra persongrupper än de som svarat ”vet ej”, som stort varierar, mellan de olika delfrågorna. Genom att ta med eller välja bort delfrågor för konstruerande av variabeln institutionellt förtroende kunde variabelns tillförlitlighet påverkas, eftersom ett högre bortfall kan påverka tillförlitligheten. För konstruerande av variabeln institutionellt förtroende togs 9 delfrågor med av de ursprungliga 18 från EVS Svenskfinland -data. För konstruerande av variabeln socialt förtroende togs alla 6 delfrågor med om förtroende för andra människor. Delfrågorna var ändå färre för socialt förtroende än för institutionellt, vilket är en delorsak till att variabeln institutionellt förtroende har ett större bortfall.

Hur summavariabeln är konstruerad samt hur respondenterna har uppfattat delfrågorna påverkar även resultaten. Exempelvis i delfrågorna för institutionellt förtroende finns en bred variation på hur många ”vet ej” -svar de olika delfrågor har fått. Tänkbara orsaker till ”vet ej” -svar kunde bero på att respondenten inte anser sig ha tillräcklig kunskap om frågan eller att respondenten saknar en tydlig preferens bland frågeformulärets svarsalternativ. Dessa potentiella orsaker kunde tyda på frågans komplexitet, vilket innebär att det är svårt att förhålla sig till det komplicerade ämnet och ge ett tydligt svar. En annan tänkbar orsak till ”vet ej” -svar kunde vara att respondenten inte vill uppge informationen. Frågeformuläret har ändå samlats in anonymt och därför är det troligare att svaren beror på temats komplexitet. Beroende på vilka variabler som togs med i summavariabeln kunde bortfallet justeras till en del. Om exempelvis politiska partier med 9,7 % ”vet ej” -svar inte hade tagits med i summavariabeln hade resultaten eventuellt sett olika ut, med färre ”vet ej” -svar. Motsvarande fenomen kan också ses vid konstruerande av summavariabeln för socialt förtroende. För formande av summavariabeln för socialt förtroende togs alla delfrågor med ur den ursprungliga frågan i EVS-data. Andelen ”vet ej”-svar tyder på att frågor som är nära och bekanta för respondenten är enklare att besvara och andelen svar varierar, beroende på vilken fråga som har valts att analyseras.

Data jämförs mellan de tre olika övervakningsformerna, vilket gör att man undgår att dra för djupa slutsatser om ämnet utgående från en delaspekt. Genom att ha med alla tre perspektiv får man en översikt av myndighetsövervakningen. Att beräkna den exakta sanningsgraden för svaren är ändå inte enkelt, eftersom det inte går att veta om respondenterna har svarat ärligt på frågorna och om alla respondenter har uppfattat frågorna på precis samma sätt. Attityder till myndighetsövervakning är nödvändigtvis inte heller någonting som de flesta regelbundet tänker på och därmed är det inte säkert att åsikterna som uppgetts i frågeformuläret är genomtänkta. Det är möjligt att resultaten eventuellt kunde variera en aning i en undersökning vid ett annat tillfälle.

Validitet granskar "översättningsproblemet" det vill säga om vi mäter det som vi påstår oss mäta (Esaiasson, 2012, s. 57). Begreppsvaliditet och reliabilitet bildar tillsammans god resultatvaliditet. I avhandlingen har strävats till att minimera systematiska (begreppsvaliditet), slumpmässiga och osystematiska fel (reliabilitet). Myndighetsövervakning som ett abstrakt begrepp har definierats till att mäta attityder till fenomenet i stort genom att jämföra attityder till tre olika former av övervakning. Resonemangsvaliditet (Esaiasson, 2012, s. 60) uppnås genom att faktorerna som har valts att studeras har diskuterats och det har argumenterats varför eller varför inte de är relevanta i sammanhanget. Därmed finns det grunder för vilka faktorer som kan tänkas vara relevanta, trots att kontexten är en annan då man undersöker attityderna till myndighetsövervakningen bland svenskspråkiga respondenter i Finland.

En annan aspekt att ta i beaktande är valet av faktorer. Om andra oberoende variabler hade valts med för att analyseras hade resultaten självfallet varit andra. Avhandlingen har därför strävat till att bygga vidare på tidigare studier samt motivera på vilket sätt dessa oberoende variabler slutligen valdes.

7. Sammanfattning av resultat och vidare forskning

I det sista kapitlet sammanfattar jag avhandlingens svar på forskningsfrågorna, varefter jag diskuterar avhandlingens resultat och ger förslag för vidare studier inom området. Avhandlingen avslutas med en reflektion kring resultatens samhälleliga betydelse och praktiska tillämpningar.

Syftet med avhandlingen har varit att undersöka attityder till myndighetsövervakning av medborgare. Utgående från denna magisteravhandling kan konstateras att personer förhåller sig olika till myndighetsövervakning av olika slag. Mest accepterande är respondenterna till kameraövervakning på offentliga platser, medan man förhåller sig mer negativt till övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet. Minst accepterad är myndigheters insamling av information av vem som helst som bor i Finland utan att de som övervakas får veta om det.

I avhandlingen granskades hypoteserna genom tre logistiska regressioner, det gjordes korrelationsanalyser och bivariata samband mellan variablerna med chi-kvadrattest samt deskriptiv statistik. Metoden som användes i avhandlingen valdes med eftertanke och även metoder såsom faktoranalys och additiva index övervägdes i början. Data valdes ändå att koda om till nominalnivå i två kategorier till *de som accepterar* och *de som inte accepterar myndighetsövervakning*. Data var ursprungligen på ordinalskalenivå, men eftersom det behandlar värderingar och det kan vara utmanande att jämföra hur personer tolkat frågan och hur starkt personer värderat ”accepterar antagligen” eller ”accepterar definitivt”, gjordes beslutet att koda om data. Den bäst lämpade analysmetoden ansågs därmed vara logistisk regression, eftersom beroende variabeln är kategorisk och logistisk regressionsanalysen är lämplig vid analys av binära beroende variabler (Edling, Hedström, 2016, s. 177). Forskningsfrågorna som undersöktes var *Hur förhåller sig medborgare till olika former av myndighetsövervakning?* och *Vilka grupper är mer eller mindre accepterande till myndigheters övervakning av medborgare?* Utgående från tidigare studier formulerades hypoteser för att svara på forskningsfrågorna. Hypoteserna var *H (1) Yngre är mer accepterande till myndighetsövervakning*, *H (2) Högre utbildade är mer kritiska till myndighetsövervakning*, *H (3) Vänsterorienterade respondenter är mer kritiska än högerorienterade till myndighetsövervakning*, och *H (4) Socialt förtroende påverkar inte attityder till myndighetsövervakning*, *H (5) Personer med högre*

institutionellt förtroende är mer accepterande till myndighetsövervakning och H (6) Kvinnor är mer accepterande till myndighetsövervakning än män.

Vid formande av attityder till kameraövervakning är ålder, kön och politisk orientering signifikanta faktorer. Resultaten visar att äldre personer är mer accepterande till kameraövervakningen än yngre. Kön är en signifikant faktor, vilket innebär att kvinnor är mer positivt inställda till kameraövervakning på offentliga platser än män. Resultaten visar att öppen kameraövervakning är en accepterad övervakningsform av majoriteten och att särskilt kvinnor och äldre ser fördelar med övervakningsformen. Därtill är vänsterorienterade mer kritiska än högerorienterade till övervakningen. Däremot gav inte utbildningsnivå, socialt förtroende eller institutionellt förtroende signifikanta resultat för att vara variabler som formar attityderna till kameraövervakningen. Institutionellt förtroende hade en signifikant korrelation till kameraövervakningen (-0,080*), fastän effekten inte längre var signifikant i den logistiska regressionen. Detta tyder på att det inte är uteslutet att institutionellt förtroende skulle ha en effekt. Däremot är effekten liten i förhållande till de andra variablerna och eftersom kameraövervakning är accepterad av majoriteten av respondenterna, accepterar också personer med ett lägre institutionellt förtroende övervakningsformen.

Vid e-postövervakning och insamling av information som utbyts över internet är ålder en signifikant faktor på så vis att äldre är mer accepterande till övervakningen och informationsinsamlingen på internet. Utbildningsnivå spelar också in när det gäller hur man förhåller sig till den typen av myndighetsövervakning. Lägre utbildade är mer accepterande till övervakningen än högre utbildade. Politisk orientering och personer som profilerar sig som mer vänsterorienterade tenderar vara mer kritiska till övervakningen än högerorienterade. Därtill var institutionellt förtroende en faktor som påverkade attityderna till övervakningen. Däremot gav inte kön och socialt förtroende signifikanta resultat på att de skulle vara orsak till attityderna när det gäller övervakning av e-post och annan information som utbyts över internet.

Beträffande insamling av information av personer i Finland utan att personen i fråga får veta om det var politisk orientering, utbildningsnivå och institutionellt förtroende signifikanta faktorer av de oberoende variablerna som undersöktes. Vänsterorienterade var mer kritiska än högerorienterade, lägre utbildade var mer accepterande än högre

utbildade och personer som har ett högre förtroende för statliga myndigheter accepterar övervakningen i högre grad. Däremot var ålder, kön och socialt förtroende faktorer som inte gav signifikanta resultat.

Sammanfattningsvis har frågan om kameraövervakning granskat attityder till öppen övervakning, medan de två andra frågorna har granskat attityder till hemlig övervakning. Lika som Svenonius och Björklund (2018) också har föreslagit, har denna avhandling erbjudit starkare bevis på att det finns andra faktorer som formar attityderna till öppen än till hemlig övervakning.

Avhandlingens resultat visar att särskilt kvinnor och äldre är mer accepterande till öppen kameraövervakningen än män och yngre. Resultaten går i linje med Oscarsson och Tipples (2018, s. 99) konstaterande att kvinnor är mer accepterande samt Bennett och Gelsthorpe (1996) att äldre är mer accepterande till kameraövervakning. Enligt Bennett och Gelsthorpe (1996) är orsaken en känsla av otrygghet och även Andersson m.fl. (2018) har visat att äldre och kvinnor upplever en högre nivå av osäkerhet. En annan orsak till att öppen övervakning, såsom kameraövervakning, är mer accepterad än de hemliga formerna kan vara att övervakningen är mer accepterad då den sker i ett sammanhang som är begripligt (Friedewald m.fl., 2015a).

Däremot visar avhandlingens resultat att bakgrundsfaktorerna till hemlig övervakning, internet- och e-postövervakning samt myndigheters informationsinsamling, är andra än till öppen kameraövervakning. För de hemliga övervakningsformerna är det institutionella förtroendet av större relevans, vilket innebär att förtroende för instansen som utför övervakningen är viktigare. Detta kunde innebära att man ser fördelar med kameraövervakningen oberoende av vem som övervakar, eftersom de kan begränsa brottslighet. Lika som Friedewald m.fl. (2015a) konstaterar är säkerhetsåtgärderna också mer accepterade då man förstår kontexten: vem som övervakas av vem, samt varför det sker. Detta är en förklaring till att öppen kameraövervakning är en långt mer accepterad form. Å andra sidan är utbildningsnivå en faktor som förklarar hemlig övervakning, således att personer med högre utbildningsnivå är mer kritiska till övervakningsformerna internet- och e-postövervakning och myndigheters informationsinsamling. Detta tyder på att en högre utbildningsnivå gör att man får en större förståelse av fenomenet, vilket är viktigt för att kunna acceptera fenomenet. Samtidigt gör en högre utbildningsnivå personer mer kritiska, vilket minskar acceptansen av säkerhetsåtgärderna. Avhandlingens

resultat går i linje med tidigare studier som konstaterat att högre utbildade är mer kritiska till övervakningen (van den Broek m.fl., 2017, s. 29–30; Budak, Anić & Rajh, 2015).

Politisk orientering konstaterades ändå vara den enda faktorn som var signifikant för alla tre former av övervakning, vilket innebär att högerorienterade i högre grad accepterar övervakningen till skillnad från vänsterorienterade. Avhandlingens resultat visar också att högerorienterade är mer accepterande till myndighetsövervakning som är i linje med tidigare studier (Friedewald m.fl., 2016; Oscarsson & Tipple, 2018; Van den Broek m.fl., 2017; Tsapogas, 2017; Devos m.fl., 2002). Här konstaterades finnas en koppling till att högerorienterade i högre grad har ett starkare institutionellt förtroende än vänsterorienterade (Devos m.fl., 2002, s. 492–493).

Avhandlingen har också bekräftat det Friedewald m.fl. (2015a) har föreslagit, nämligen att socialt förtroende är en bakgrundsfaktor till institutionellt förtroende. Socialt förtroende gav inte i sig själv signifikanta resultat på någon av de tre frågorna. Därmed motsvarande avhandlingens resultat tidigare studiers (Svenonius & Björklund, 2018).

Utgående från resultaten kan konstateras att resultaten från Svenskfinland långt motsvarar resultat från tidigare studier från andra västländer, vilket även tyder på att också resultat från avhandlingens går att generalisera till andra populationer. I denna avhandling har fokus varit på svenskspråkiga i Finland, men eftersom liknande frågor och lagförslag är aktuella i de andra nordiska länderna är det möjligt att situationen är liknande där. Utöver att liknande debatter sker i de andra nordiska länderna har de också en liknande kultur och historia. Därav är det troligt att också de skulle förhålla sig liknande till övervakningen i stort. För att dra absoluta slutsatser behöver det ändå göras vidare studier inom ämnet.

Avhandlingens resultat har bekräftat flera tidigare studiers förslag och introducerat mer information till forskningsfältet. Avhandlingen har exempelvis bekräftat det institutionella förtroendets betydelse för formandet av attityder till myndighetsövervakning i linje med tidigare studier (van Lieshout m.fl., 2013; Friedewald m.fl., 2015a, van den Broek m.fl., 2017; Tsapogas, 2017, s. 225). Avhandlingen har också granskat skilt institutionellt förtroende och socialt förtroende, vilket exempelvis Patil (2014) har kritiserats av Svenonius och Björklund (2018) för att inte ha gjort. Övriga

resultat i avhandlingen var däremot att institutionellt förtroende inte hade signifikanta resultat i avhandlingens logistiska regression för öppen kameraövervakning. En motivering kunde eventuellt vara att öppen övervakning handlar om att skapa en trygghetskänsla som kan begränsa brottslighet. Där kan det t.o.m. betyda att det inte är skillnad på vems kameror som övervakar, utan att det överhuvudtaget finns kameraövervakning som begränsar brottslig aktivitet. I korrelationsanalysen har institutionellt förtroende en signifikant effekt för alla tre former av övervakning, men i den logistiska regressionen har institutionellt förtroende endast en synlig effekt på de hemliga övervakningsformerna. Detta kunde tolkas som att institutionellt förtroende är en relevant faktor för alla tre övervakningsformer, men att kameraövervakningen är en accepterad övervakningsform av majoriteten och därför får institutionellt förtroende en liten effekt i förhållande till andra variabler. Majoriteten av respondenter är däremot mer skeptiska till de hemliga formerna av myndighetsövervakning (att övervaka information som utbyts per e-post eller internet, eller myndigheters rätt att samla in information utan att personerna får veta om det). Här visar avhandlingens resultat att det institutionella förtroendet har en signifikant roll. Beroende på hur mycket man litar på staten, desto mer accepterar man myndigheternas rätt att övervaka och samla information.

Avhandlingen har på flera punkter bekräftat tidigare forskning, men ett intressant undantag var resultatet som visar att ålder både är en faktor för öppen kameraövervakning, men också hemlig internet- och e-postövervakning. Att ålder är en faktor för kameraövervakningen går i enlighet med Bennett och Gelsthorpe (1996) som har konstaterat att en orsak till att äldre är mer accepterande till kameraövervakningen än yngre beror på att äldre i högre grad känner sig otrygga. Däremot är det intressant att ålder är en faktor endast för den ena typen av hemlig övervakning, internet- och e-postövervakning, men inte för myndigheters informationsinsamling. Här krävs vidare studier för att dra slutsatser ifall det kunde ha ett samband till en otrygghetskänsla eller att Adams m.fl. (2005) har konstaterat att äldre i mindre grad använder internet än yngre. I vidare studera borde oro granskas som en variabel för både öppen och hemlig övervakning. Detta för att få starkare bevis för att det är oro och otrygghet som orsakar att kvinnor och äldre är mer accepterande till öppen kameraövervakning samt för att utreda om det är en oro över digitala verktyg som orsakar de äldres acceptans av internet- och e-postövervakning.

I vidare studier kunde en användning av metodtriangulering, med både kvantitativa och kvalitativa inslag, hämta en mer nyanserad bild av fenomenet. I de kvalitativa inslagen kunde personer själva få möjlighet att förklara varför de förhåller sig till vissa former av övervakning på ett sätt och till andra former på ett annat, vilket skulle hämta en vidare förståelse av hur respondenterna har resonerat. I vidare studier kunde också utbildningsvariabeln undersökas vidare och hur personer med olika studieinriktning yrkesgrupper och eventuellt också arbetssektor formar attityderna till säkerhetsåtgärderna. Man kunde även analyseras vidare om män generellt är mer accepterande till hemlig övervakning, eftersom korrelationens riktning i Tabell 5 skulle tyda på att det finns en könsskillnad. Dock hade inte kön en signifikant effekt på de hemliga övervakningsformerna i detta upplägg, men tidigare studier har visat att det finns vissa könsskillnader och att män exempelvis är mer accepterande till telefonavlyssning än kvinnor (Oscarsson & Tipple, 2018).

Ett annat förslag för framtida studier kunde vara att se hur utvecklingen fortsätter i Svenskfinland med tiden och reda ut orsakerna till varför attityderna förändras. Där kunde man se om attityderna fortsätter bli positivare till övervakningen som Oscarsson och Tipple (2018) konstaterat att svenskarna har blivit sedan 2013. Tidigare studier har även konstaterat att kontexten påverkar attityderna och ett större säkerhetshot gör personer mer accepterande till övervakningen. Därmed formas attityderna också utgående från samhällsutvecklingen och säkerhetsläget beroende på oförutsedda händelser såsom attacker, men eventuellt också pandemier.

Avhandlingens resultat kunde praktiskt tillämpas vid utformande av myndighetsövervakningslösningar. Resultaten har visat att det finns en stor variation i acceptans för de olika formerna av övervakning och exempelvis kameraövervakning är en form som är accepterad av majoriteten. Därtill ser kvinnor och äldre tydligare fördelar med kameraövervakningen, medan män och yngre är mer oroliga för formen. Resultaten visar också att majoriteten är skeptisk till de hemliga övervakningsformerna, vilket tyder på att man borde vara försiktigare vid implementering av dessa. Vid övervägande av skärpt myndighetsövervakning gäller det att beakta riskgrupper, vem som är mer utsatt och vem som har nytta av övervakningen, vilket man kan få en fingervisning av utgående från avhandlingens resultat. Som Friedewald m.fl. (2015a, s.97) har konstaterat är accepterade säkerhetsåtgärder är nödvändiga, proportionerliga och effektiva, vilka är

enklare att uppnå då de sker i en bekant kontext där det är tydligt vem som övervakar vem och varför. En risk som finns med de hemliga säkerhetsåtgärderna är att de i sig själva kan orsaka osäkerhet, där personer blir oroliga för själva övervakningen (Esposti & Gómez, 2015). Enligt Friedewald m.fl., (2015a) har designen på säkerhetsåtgärderna, exempelvis att den ansvariga aktören tydligt informerar om säkerhetsåtgärderna, en viktig betydelse, eftersom med rätt utformning av säkerhetsåtgärder är det möjligt att uppnå säkerhet och samtidigt värna om medborgares integritet (Friedewald m.fl., 2015a).

Avhandlingen visar också att institutionellt förtroende är en viktig faktor för formande av attityder till övervakning, men att det finns en stor variation i förtroende för olika instanser. Skärpta myndighetsövervakningsåtgärder borde därför övervägas från fall till fall beroende på instans och syfte beroende på om det handlar om en säkerhetsåtgärd, närvarokontroll i skola, eller övervaka banktransaktioner för utbetalande av socialbidrag.

Avhandlingens resultat har en samhällelig betydelse i och med att de visar vilka övervakningsformer som är accepterade av vilka befolkningsgrupper för ett komplext tema, som inte tidigare har utforskats i Finland. Resultaten visar bl.a. att öppen kameraövervakningen är en långt mer accepterad övervakningsform, än de hemliga övervakningsformerna internet- och e-postövervakning samt myndigheters informationsinsamling utan att personer får veta om det. Dessa resultat är därför att beakta vid beslut om övervakningsåtgärder. Avhandlingen visar att myndighetsövervakning är ett komplext område där det inte nödvändigtvis är enkelt att besvara frågor på hur man förhåller sig till myndighetsövervakning och insamling av information av medborgare. Fastän medborgarna har den högsta makten i en demokrati är frågorna om övervakning komplexa, vilket gör att det kan vara svårt att fatta informerade beslut och överväga risker och fördelar med att begränsa integritet för säkerhet eller tvärtom. Det finns flera faktorer att ta i beaktande då myndigheter som ansvarar för säkerhetsfrågor knappast vill uppge för mycket information, eftersom det eventuellt kan försvåra deras uppdrag. Samtidigt kräver också den teknologiska utvecklingen att försvar, polis och rättsväsendet har uppdaterad lagstiftning för att kunna hänga med i utvecklingen för att kunna stoppa exempelvis cyberattacker. Om säkerhetsfrågor främst diskuteras bakom lyckta dörrar för att garantera försvar och polis ett försteg framom brottslig aktivitet, finns en risk att medborgarna inte är medvetna om vad myndigheterna har rätt att göra. Samtidigt som den teknologiska utvecklingen kan erbjuda mer avancerade verktyg för övervakningen,

såsom avancerade kameror, kan teknologin även gynna brottslig aktivitet. Detta kan i längden göra medborgare mer accepterande till ytterligare säkerhetsåtgärder och vara redo att begränsa sin integritet i större grad. Då finns risken som även Strauss (2017) har varnat för att det till och med är möjligt att medborgare är villiga att begränsa sin integritet i större grad än vad som är ändamålsenligt, ifall de inte vet vilka risker en begränsad integritet medför. Samtidigt finns det en informationsasymmetri på området som är svår att ha översikt över, då flera aktörer både från den privata och den offentliga sektorn samlar information och också till en viss del samarbetar. Genom en öppnare diskussion om myndighetsövervakningen har medborgare en bättre möjlighet att bilda sig en uppfattning om övervakningen. Studier inom området är därför av stor relevans och således har även denna avhandling strävat till att bidra med ny information till området.

8. Litteraturförteckning

Adams, N., Stubbs, D. & Woods, V. 2005. Psychological barriers to Internet usage among older adults in the UK. *Medical Informatics and the Internet in Medicine*, 30(1): 3 – 17. doi: 10.1080/14639230500066876.

Andersson, U., Carlander, A., Lindgren, E. & Oskarson, M. 2018. Sprickor i fasaden. I Andersson, U., Carlander, A., Lindgren, E. & Oskarson, M. (red.). *Sprickor i fasaden*. Göteborgs universitet: SOM-institutet. Ale Tryckteam, Bohus, 11–43. https://som.gu.se/digitalAssets/1693/1693442_sprickor-i-fasaden.pdf (Hämtad 8.1.2020).

Bannister, F. 2005. The panoptic state: Privacy, surveillance and the balance of risk. *Information Polity*, 10(1,2): 65–78. doi: 10.3233/IP-2005-0068.

Bauman, Z. 2006. *Liquid fear*. Cambridge: Polity Press.

Bennett, T. & Gelsthorpe, L. 1996. Public Attitudes towards CCTV in Public Places. *Studies on Crime and Crime Prevention* 5 (1): 72–90.

https://www.researchgate.net/profile/Trevor_Bennett2/publication/280110999_Public_Attitudes_Towards_CCTV_Closed_Circuit_Television_in_Public_Places/links/5792aa0d08aec89db788c5d0/Public-Attitudes-Towards-CCTV-Closed-Circuit-Television-in-Public-Places.pdf (Hämtad 8.3.2020).

Bjon, S. 2018. Nu tar riksdagen itu med spaningslagarna – detta handlar det om. *Hufvudstadsbladet*. 20 februari. <https://www.hbl.fi/artikel/nu-tar-riksdagen-itu-med-spaningslagarna-detta-handlar-det-om/> (Hämtad 10.1.2020).

van den Broek, T., Ooms, M., Friedewald, M., van Lieshout, M. & Rung, S. 2017. Privacy and security: citizens' desires for an equal footing. I Friedewald M, Burgess JP, Ças J, Bellanova R and Peissl W (red.). *Surveillance, Privacy and Security: Citizens' Perspectives*. London: Routledge, 15–36.

Budak, J., E. Rajh, & I.-D. Anić. 2015. Privacy Concern in Western Balkan Countries: Developing a Typology of Citizens. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 17 (1): 29–48. doi: 10.1080/19448953.2014.990278.

Campbell, J. E. & Carlson, M. 2002. Panopticon.com: Online Surveillance and the Commodification of Privacy. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 46(4): 586–606. doi: 10.1207/s15506878jobem4604_6.

Cohrs, J. C., Kielmann, S., Maes, J., Moschner, B. 2005. Effects of Right-Wing Authoritarianism and Threat from Terrorism on Restriction of Civil Liberties. *Analyses of Social Issues and Public Policy* 5 (1): 263–276. <https://spssi.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1530-2415.2005.00071.x> (Hämtad 11.12.2019).

Degli Esposti, S. & Santiago-Gómez, E. 2015. Acceptable Surveillance-Orientated Security Technologies: Insights from the SurPRISE Project. *Surveillance & Society*, 13(3/4): 437–454. doi: 10.24908/ss.v13i3/4.5400.

Degli Esposti, S., Pavone, V. & Santiago-Gómez, E. 2017. Aligning security and privacy: the case of Deep Packet Inspection. I Friedewald, M., Burgess, J.P., Ças, J., Bellanova, R. och Peissl, W. (red.). *Surveillance, Privacy and Security: Citizens' Perspectives*. London: Routledge: 71–91.

Denemark, D. 2012. Trust, Efficacy and Opposition to Anti-terrorism Police Power: Australia in Comparative Perspective. *Australian Journal of Political Science*, 47(1): 91–113. doi: 10.1080/10361146.2011.643163.

Devos, T., Spini, D. och Schwartz, S.H. 2002. Conflicts among human values and trust in institutions. *British Journal of Social Psychology*, 41(4): 481–494. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1348/014466602321149849> (Hämtad: 17.11.2019).

Dinev, T., Bellotto, M., Hart, P., Colautti, C., Russo, V. & Serra, I. 2005. Internet users' privacy concerns and attitudes towards government surveillance - an exploratory study of cross-cultural differences between Italy and the United States. Proceedings of the 18th Bled eConference: eIntegration in Action. Bled, Slovenien. <https://pdfs.semanticscholar.org/17ef/8692694f5e7d06c1a6b8ccf3a7c6daa743ef.pdf> (Hämtad 8.12.2019).

Dinev, T., Hart, P. & Mullen, M. R. 2008. Internet privacy concerns and beliefs about government surveillance – An empirical investigation. *Journal of Strategic Information Systems* 17(3): 214–233. doi: 10.1016/j.jsis.2007.09.002.

Edling, C. & Hedström, P. 2003. *Kvantitativa metoder: Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. 2012, *Metodpraktikan*, 4 uppl., Norstedts juridik AB., Stockholm.

Fagerström, N. 2019a. ”Kommuner fick skrämselficka efter Svenska Yles granskningar – offentliga aktörer slutar slussa användares surfvanor till datahandeln i USA”. *Svenska Yle*. 4 juni. <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/06/04/kommuner-fick-skrämselficka-efter-svenska-yles-granskningar-offentliga-aktorer> (Hämtad 10.10.2019).

Fagerström, N. 2019b, "Vi behöver ett radikalt nytänk kring persondata, för att undvika digitalt slaveri" – My data-rörelsen ökar i popularitet. *Svenska Yle*. 11 oktober. <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/10/11/vi-behoover-ett-radikalt-nytank-kring-persondata-for-att-undvika-digitalt-slaveri>. (Hämtad 10.12.2019).

Finlands grundlag 817/2018. Finlands grundlag. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180817> (Hämtad 2.2.2020).

Finn, R., Wright, D. & Friedewald, M. 2013. Seven types of privacy. I Gutwirth, S., Leenes, R., Hert, P. D. & Pouillet, Y. (red.). *European data protection: coming of age*. Dordrecht, New York, London, Springer, 3–32. doi: 10.1007/978-94-007-5170-5_1.

Flygare, A. 2012. *Bortfall – Konsekvenser Varför det kan vara allvarligt med bortfall*. https://statistikframjandet.se/survey/wp-content/uploads/2012/03/Bortfall—Konsekvenser_Survey.pdf (Hämtad 5.5.2020).

Friedewald, M., van Lieshout, M., Rung, S., Ooms, M. & Ypma, J. 2015a. *Report on statistical analysis of the PRISMS survey*. Karlsruhe: Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI. http://publica.fraunhofer.de/eprints/urn_nbn_de_0011-n-3674278.pdf (Hämtad 1.3.2020).

Friedewald, M., van Lieshout, M., Rung, S., Ooms, M. & Ypma, J. 2015b. Privacy and security perceptions of European citizens: A test of the trade-off model. I Camenisch, J., Fischer-Hübner, S., Hansen, M. (red.). *Privacy and identity management for the future internet in the age of globalisation: 9th IFIP WG 9.2, 9.5, 9.6/11.7, 11.4, 11.6/SIG 9.2.2 International Summer School, Patras, Greece, September 7-12, 2014, Revised selected papers*. Cham: Springer, 39-53.

Friedewald, M., van Lieshout, M., Rung, S. & Ooms, M. 2016. The Context-Dependence of Citizens' Attitudes and Preferences Regarding Privacy and Security. I Gutwirth, S., Leenes, R., De Hert, P. (red.). *Data protection on the move: Current developments in ICT and privacy/data protection*. Dordrecht: Springer, 51-74.

Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.

Goold, B. 2010. How Much Surveillance is Too Much? Some Thoughts on Surveillance, Democracy, and the Political Value of Privacy. I Schartum, D. W. (red.). *Surveillance in a Constitutional Government*. Bergen: Fagbokforlaget, 38-48.

Kokolakis, S. 2017. Privacy attitudes and privacy behaviour: A review of current research on the privacy paradox phenomenon. *Computers & Security* 64, 122-134. doi: 10.1016/j.cose.2015.07.002.

Lag 26.4.2019/582. Lag om civil underrättelseinhämtning avseende datatrafik <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190582?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lagen%20om%20civil%20underrättelseinhämtning> (Hämtad 2.2.2020).

Lag 26.4.2019/590. Lag om militär underrättelseverksamhet <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190590?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lagen%20om%20civil%20underrättelseinhämtning> (Hämtad 2.2.2020).

Lag 29.5.2019/709. Statsrådets förordning om civil underrättelseinhämtning <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2019/20190709?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lagen%20om%20civil%20underrättelseinhämtning> (Hämtad 2.2.2020).

Laufer, R. S., M. Wolfe. 1977. Privacy as a concept and a social issue: A multidimensional development theory. *Journal of Social Issues* 33(3): 22-42. doi: 10.1111/j.1540-4560.1977.tb01880.x.

- Lehto, M., Linnéll, J., Innola, E., Pöyhönen, J., Rusi, T. & Salminen, M. 2017. *Suomen kyberturvallisuuden nykytila, tavoitetila ja tarvittavat toimenpiteet tavoitetilan saavuttamiseksi*. Helsingfors: Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 30/2017. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=17805> (Hämtad 2.2.2020).
- van Lieshout, M., Friedewald, M., Wright, D. & Gutwirth, S. 2013. Reconciling privacy and security. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 26(1–2): 119–132. doi:10.1080/13511610.2013.723378.
- Lightfoot, G. & Wisniewski, T. P. 2014. Information asymmetry and power in a surveillance society. *Information and Organization*. Oktober, 24(4):214–235. doi:10.1016/j.infoandorg.2014.09.001.
- Lyon, D. 2001. *Surveillance Society: Monitoring Everyday Life*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Lyon, D. 2015. *Surveillance after Snowden*. Cambridge; Malden, MA: Polity.
- Nam, T. 2018. What determines the acceptance of government surveillance? Examining the influence of information privacy correlates. *The Social Science Journal*. 54 (4): 530–544. doi: 10.1016/j.soscij.2018.10.001.
- NRK. 2016. Flertallet godtar mer overvåkning i kamp mot terror. *Norsk Rikskringkasting*. 11 april. <http://www.nrk.no/norge/flertallet-godtar-mer-overvaking-ikamp-mot-terror-1.12894362> (Hämtad 2.3.2020).
- Oscarsson, H. & Tipple, F. 2018. Svenska folket allt mer positiva till övervakning. I Andersson, U., Carlander, A., Lindgren, E. & Oskarson, M. (red.). *Sprickor i fasaden*. Göteborgs universitet: SOM-institutet. Bohus: Ale Tryckteam, 93–103.
- Parkkonen, T. 2020. Supo haluaa jatkossa tietää missä ja milloin käytät WhatsAppia. *Iltalehti*. 28 januari. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/158d1808-25e1-4f6e-b597-dadcfc1288d> (Hämtad 4.2.2020).
- Patil, S., Patruni, B., Lu, H., Dunkerley, F., Fox, J., Potoglou, D. & Robinson, N. 2014. *Public Perception of Security and Privacy: Results of the Comprehensive Analysis of PACT's pan-European Survey*. Bryssel: RAND Europe. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR704.html (Hämtad 10.10. 2019).
- Pavone, V. & Degli Esposti, S. D. 2012. Public assessment of new surveillance-oriented security technologies: beyond the trade-off between privacy and security. *Public Understanding of Science* 21(5): 556–572. doi: 10.1177/0963662510376886.
- Pavone, V., Degli-Esposti, S. & Santiago Gómez, E. 2015. Key Factors Affecting Public Acceptance and Acceptability of SOSTs. SurPRISE deliverable 2.4. Florens: European University Institute.

Routamaa, V., Hautala, T., & Tszuzuki, Y. (2010). Values and Cultures in Integrating Business: A Comparison of Bulgaria, Finland and Japan. *World Journal of Management* 2(1): 55-64. https://pdfs.semanticscholar.org/4dc6/407c84cdc23d2d6bad4f6b47e018a4c8b5cf.pdf?_ga=2.263336204.1875003434.1588674662-2067649696.1588162236 (Hämtad 30.3.2020).

RP 202/2017 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om civil underrättelseinhämtning.

<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/maatokset?decisionId=0900908f80583c8b> (Hämtad 5.3.2020).

Saarela, J. 2004. De förmögna finlandssvenskarna? *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti* 12(1), 80 - 96. <https://journal.fi/janus/article/view/50253> (Hämtad 2.2.2020).

Samatas, M. 2005. Studying Surveillance in Greece: Methodological and Other Problems Related to an Authoritarian Surveillance Culture. *Surveillance and Society* 3(2/3): 181–197. <http://www.surveillance-and-society.org> (Hämtad 11.12.2019).

von Schoultz, Å. & Himmelros S., Vento. I. 2019, European Values Study Svenskfinland.

Slobogin, C. 2008. *Privacy at risk: The new government surveillance and the Fourth Amendment*. Chicago: University of Chicago Press.

Solove, D.J. 2007. “I’ve got nothing to hide” and other misunderstandings of privacy. *San Diego Law Review* (44): 745–772.

Stadler, F. 2002. Privacy is not the Antidote to Surveillance. *Surveillance & Society* 1 (1): 120–124. doi: 10.24908/ss.v1i1.3397.

Statistikcentralen. 2019. *Finland i Siffror 2019*. Statistikcentralen. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_fis_201900_2019_21460_net.pdf (Hämtad 2.2.2020).

Strauss, S. 2017. A game of hide-and-peek? Unscrambling the trade-off between privacy and security. I Friedewald, M., Burgess, J.P., Ças, J., Bellanova, R., & Peissl, W. (red.). *Surveillance, Privacy and Security: Citizens’ Perspectives*. London: Routledge, 255–273.

Strauss, S. 2015. *SurPRISE Synthesis Report: Citizen Summits on Privacy, Security and Surveillance*. Wien: Institut für Technikfolgen - Abschätzung / Österreichische Akademie der Wissenschaften. <http://surprise-project.eu/wp-content/uploads/2015/02/SurPRISE-D6.10-Synthesis-report.pdf> (Hämtad 10.10. 2019).

Skypo, 2019. *Tiedustelulaki*. https://www.supo.fi/tietoa_suposta/tiedustelulaki (Hämtad 7.10. 2019).

Sparks, C. 2003. Liberalism, Terrorism and the Politics of Fear. *Politics* 23 (3): 200–206. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1111/1467-9256.00197> (Hämtad 10.10.2019).

Svenonius, O. & Björklund, F. 2018, Explaining attitudes to secret surveillance in post-communist societies. *East European Politics* 34 (2): 123–151. doi: 10.1080/21599165.2018.1454314.

Sveriges dagblad. 2018. Finlands regering vill skärpa övervakning. *Sveriges dagblad*. 25 januari. <https://www.svd.se/finlands-regering-vill-skarpa-overvakning> (Hämtad 2.3.2020).

SVT. 2019. Skolans ovanliga test: Elevernas närvaro registreras med kamerateknik. *SVT nyheter*. 14 januari. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/skolans-ovanliga-test-registrerar-elevernas-narvaro-med-kamera> (Hämtad 10.10. 2019).

Swire, P. P. & Steinfeld, L. B. 2002. Security and Privacy after September 11: The Health Care Example. *Minnesota Law Review* 86 (6): 102–122. doi:10.2139/ssrn.347322.

Swire, P. P. 2003. Efficient Confidentiality for Privacy, Security, and Confidential Business Information. I Litan, R. E. & Herring, R. (red.). *Brookings-Wharton Papers on Financial Services*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 273–310. doi: 10.1353/pfs.2003.0007.

Székely, I. (red.). 1991. *Information Privacy in Hungary - Survey Report and Analysis*. Budapest: Hungarian Institute for Public Opinion Research. https://qspace.library.queensu.ca/bitstream/handle/1974/7661/Information_Privacy_in_Hungary.pdf?sequence=18&isAllowed=y (Hämtad 10.10. 2019).

Taylor, H. 2003. Most people are “privacy pragmatists” who, while concerned about privacy, will sometimes trade it off for other benefits. *The Harris Poll*. 19 mars. Rochester, New York. <http://www.harrisinteractive.com> (Hämtad 10.12.2019).

Thomas, T., Abts, K., Stroeken, K., & Vander Weyden, P. (2015). Measuring Institutional Trust: Evidence from Guyana. *Journal Of Politics In Latin America* 7(3): 85–115. <https://journals.sub.uni-hamburg.de/giga/jpla/article/view/901> (Hämtad 2.2.2020).

Tingsrätterna. 2019. *Tvångsmedel*. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/sv/index/rikosasiat/pakkokeinot.html> (Hämtad 2.3.2020).

Tsapogas, D. 2017. The importance of social and political context in explaining citizens’ attitudes towards electronic surveillance and political participation. I Friedewald M, Burgess JP, Ças J, Bellanova R and Peissl W (red.). *Surveillance, Privacy and Security: Citizens’ Perspectives*. London: Routledge, 212–233.

Yle. 2018. Finland’s first terror attack: Life sentence for Turku stabber. *Rundradion*. 15 juni. https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finlands_first_terror_attack_life_sentence_for_turku_stabber/10257371 (Hämtad 12.12.2020).

Yle. 2020. Uutissuomalainen: Kela rikkoo lakia käyttäjätietojen keräämisessä verkkosivullaan, tietoja päätyy muun muassa Googlelle. *Rundradion*. 1 februari. <https://yle.fi/uutiset/3-11187680> (Hämtad 12.3.2020).